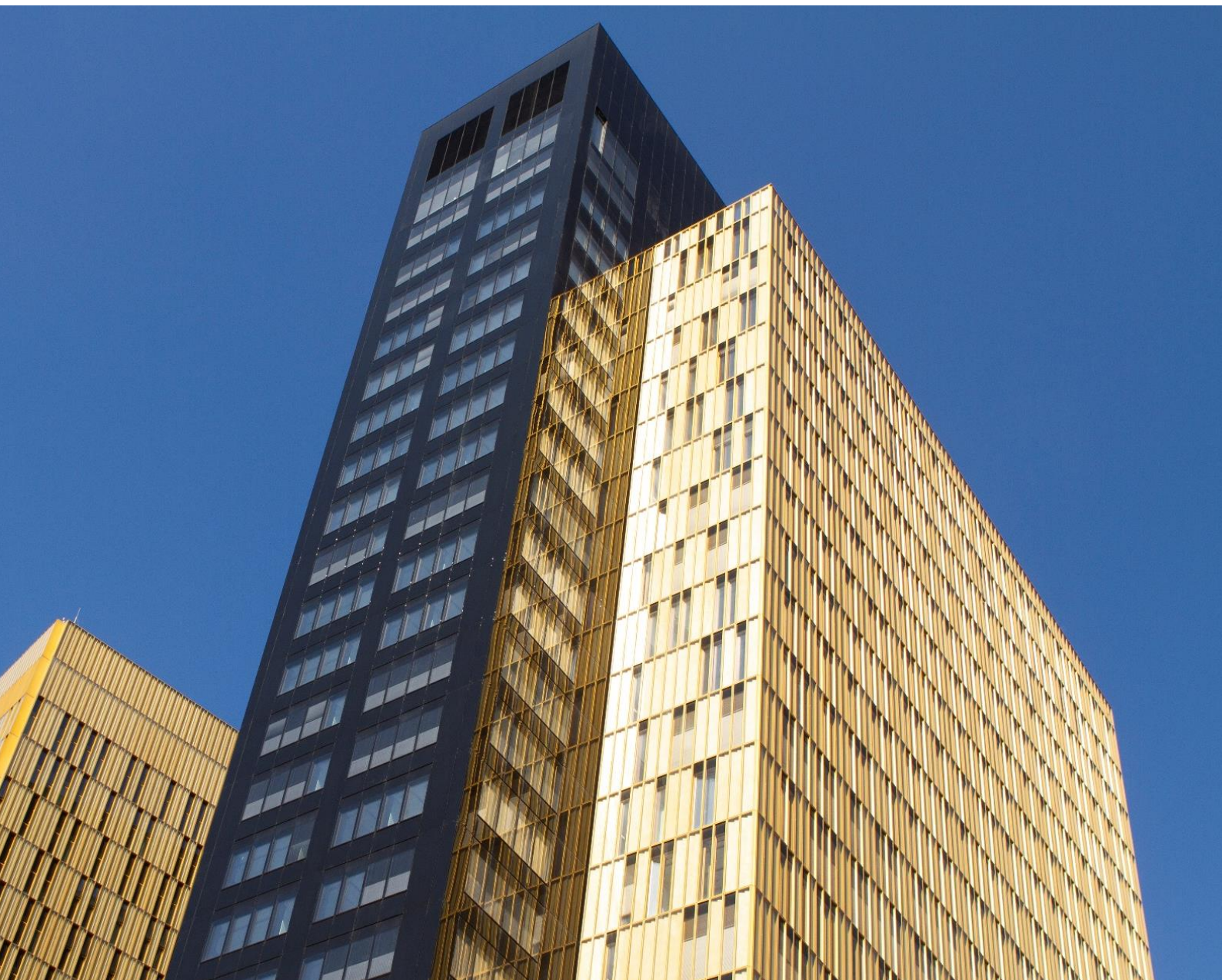

Temaatiline ülevaade Eelotsuse kiirmenetlus ja kiirendatud menetlus

Eessõna

Kiiremat lahendamist vajavate kohtuasjade menetlemiseks sätestab Euroopa Liidu Kohtu põhikirja¹ artikkel 23a:

„Kodukorras võib ette näha kiirendatud menetluse ning vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala puudutavate eelotsusetaotluste menetlemiseks võib ette näha kiirmenetluse.

Need menetlused võivad ette näha, et kirjalikke seisukohti või märkusi esitatakse artiklis 23 sätestatust lühema tähtaja jooksul ning et erandina artikli 20 neljandast lõigust ei koostata kohtujuristi ettepanekut.

Kiirmenetlus võib ette näha, et poolte ja teiste artiklis 23 märgitud isikute ring, kellel on õigus kirjalikke seisukohti või märkusi esitada, on piiratud, ning et eriti kiireloomulistel juhtudel võidakse kirjalik menetlus ära jätta.“

Mis puutub kiirendatud menetlusse, siis on see kasutusel alates 2000. aastast ning seda reguleerivad praegu seoses eelotsusetaotlustega Euroopa Kohtu kodukorra² artikkel 105 ja sellele järgnevad artiklid ning seoses hagidega nimetatud kodukorra artikkel 133 ja sellele järgnevad artiklid³. Kiirendatud menetlust võib nimelt kohaldada sõltumata menetluse liigist, kui kohtuasja laad nõuab asja lahendamist lühikese aja jooksul⁴.

Taotluse lahendada asi kiirendatud menetluses esitab eelotsusemenetluses eelotsust taotlev kohus ning hagimenetluses hageja või kostja. Euroopa Kohtu president teeb otsuse pärast ettekandja-kohtuniku, kohtujuristi ja vajaduse korral vastaspoole ärakuulamist. Euroopa Kohtu president võib ka erandkorras otsustada, et kohaldatakse kiirendatud menetlust. Otsus selle kohta, kas kiirendatud menetluse taotlus rahuldada või mitte, tehakse Euroopa Kohtu presidendi määrusega. Ajavahemikul 2019. aasta jaanuarist kuni 2023. aasta juunini ei tehtud otsust määrusega ja nimetati rahuldamise või rahuldamata jätmise põhjused vaid kohtumenetlust lõpetavas lahendis.

Eelotsuse kiirmenetlus on aga hilisem, kuna see loodi 2008. aastal seoses liidu ja Euroopa Kohtu pädevuse laiendamisega valdkonnas, mis puudutab vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala. Võttes arvesse selle valdkonna erilist tundlikkust näis olevat vajalik luua spetsiifiline erandmenetlus, mis vajaduse korral võimaldab

¹ [Aluslepingutele lisatud protokoll \(nr 3\) Euroopa Liidu Kohtu põhikirja kohta konsolideeritud versioon](#), muudetud redaktsioonis.

² Euroopa Kohtu 25. septembri 2012. aasta kodukord (ELT 2012, L 265, lk 1), muudetud 18. juunil 2013 (ELT 2013, L 173, lk 65), 19. juulil 2016 (ELT 2016, L 217, lk 69), 9. aprillil 2019 (ELT 2019, L 111, lk 73), 26. novembril 2019 (ELT 2019, L 316, lk 103) ja 2. juulil 2024 (ELT L, 2024/2094).

³ Sellega seoses tuleb märkida, et Üldkohtu 4. märtsi 2015. aasta kodukorra (ELT 2015, L 105, lk 1) artikkel 151 näeb samuti ette võimaluse lahendada asi kiirendatud menetluses, „arvestades kohtuasja erilist kiireloomulisust ja asjaolusid“.

⁴ Euroopa Kohtu uues kodukorras on väljend „erakorraline kiireloomulisus“, millele varasem kodukord viitas, asendatud väljendiga „lühikese aja jooksul“.

kaalulolevate huvide kaitset. Vastupidi kiirendatud menetlusele, mida võib kohaldada kõigis liidu õiguse valdkondades ja kõigis menetluse liikides, on Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 107 ja sellele järgnevates artiklites reguleeritud eelotsuse kiirmenetlus reserveeritud eelotsusetaotlustele, milles tõstatatakse küsimusi, mis kuuluvad Euroopa Liidu toimimise lepingu (EL toimimise leping) kolmanda osa V jaotises käsitletud valdkondadesse, mis puudutavad vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala.

Eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud kiirmenetluse kohaldamise taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsustab Euroopa Kohtu poolt selleks määratud koda ning seda otsust ei põhjendata. Ent juhul, kui eelotsuse kiirmenetluse taotlus rahuldatakse, teeb Euroopa Kohus sisulise otsuse tegemisel sageli lühikokkuvõtte eelotsusetaotluse esitanud kohtu argumentidest, mis olid aluseks selle menetluse kohaldamisele. Ka juhul, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus ei esita taotlust eelotsuse kiirmenetluseks, kuid see menetlus näib esmapilgul olevat vajalik, võib Euroopa Kohtu president pöörduda pädeva koja poole, et see analüüsiks vajadust eelotsuse kiirmenetluse kohaldamiseks, mida võib siis teha omal algatusel.

Tuleb veel märkida, et kiirendatud menetlust ja eelotsuse kiirmenetlust reguleerivad sätted ei täpsusta üksikasjalikult asjaolusid, mille korral need menetlused on kohaldatavad. Sellega seoses on üksnes ELTL artikli 267 neljandas lõigus sõnaselgelt mainitud olukorda, mille puhul on vaja, et Euroopa Kohus teeks otsuse „võimalikult kiiresti“, see tähendab juhul, kui esitatakse eelotsuse küsimus kohtuasjas, mis puudutab kinnipeetavat isikut. Täiendavate juhiste puudumisel on käesoleva ülevaate eesmärk kirjeldada tüüpilisemaid kohtuasju, milles Euroopa Kohus on seda menetlust kohaldanud, et mõista põhjusi, mis võivad õigustada eelotsuse kiirmenetluse või kiirendatud menetluse kohaldamist.

Kuna esimene ülevaade pärineb 2019. aastast, on käesoleva ajakohastatud versiooni eesmärk täiendada praegust valikut 15 uuema otsusega, millest 10 puudutavad eelotsuse kiirmenetlust ja 5 kiirendatud menetlust ning milles esitatakse mitmeid selgitusi nende kahe menetluse kohaldamise kohta.

Loetelu viidatud õigusaktidest

KONVENTSIOON

Euroopa Liidu lepingu artikli K.3 alusel koostatud, Brüsselis 26. juulil 1995 alla kirjutatud ja nõukogu 26. juuli 1995. aasta aktile lisatud Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse konventsioon (EÜT 1995, C 316, lk 48; ELT eriväljaanne 19/01, lk 9).

MÄÄRUSED

Nõukogu 27. novembri 2003. aasta **määrus (EÜ) nr 2201/2003**, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT 2003, L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. veebruari 2004. aasta **määrus (EÜ) nr 273/2004** narkootikumide lähteainete kohta (ELT 2004, L 47, lk 1; ELT eriväljaanne 15/08, lk 46), muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. novembri 2013. aasta määrusega (EL) nr 1258/2013 (ELT 2013, L 330, lk 21).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta **määrus (EÜ) nr 810/2009**, millega kehtestatakse ühenduse viisaeeskiri (viisaeeskiri) (ELT 2009, L 243, lk 1; parandus ELT 2013, L 154, lk 10), muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrusega (EL) nr 610/2013 (ELT 2013, C 182, lk 1).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta **määrus (EL) nr 604/2013**, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest (ELT 2013, L 180, lk 31).

DIREKTIIVID

Nõukogu 21. mai 1992. aasta **direktiiv 92/43/EMÜ** looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT 1992, L 206, lk 7; ELT eriväljaanne 15/02, lk 102).

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta **direktiiv 93/13/EMÜ** ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/2, lk 288).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. novembri 2001. aasta **direktiiv 2001/83/EÜ** inimintervishoius kasutatavaid ravimeid käsitlevate ühenduse eeskirjade kohta (EÜT 2001, L 311, lk 67; ELT eriväljaanne 13/27, lk 69), muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu

31. märtsi 2004. aasta direktiiviga 2004/27/EÜ (ELT 2004, L 136, lk 34; ELT eriväljaanne 13/34, lk 262).

Nõukogu 22. septembri 2003. aasta **direktiiv 2003/86/EÜ** perekonna taasühinemise õiguse kohta (ELT 2003, L 251, lk 12; ELT eriväljaanne 19/06, lk 224).

Nõukogu 25. novembri 2003. aasta **direktiiv 2003/109/EÜ** pikaajalistest elanikest kolmandate riikide kodanike staatuse kohta (ELT 2004, L 16, lk 44; ELT eriväljaanne 19/06, lk 272).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta **direktiiv 2008/115/EÜ** ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel (ELT 2008, L 348, lk 98).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. novembri 2009. aasta **direktiiv 2009/147/EÜ** loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT 2010, L 20, lk 7).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta **direktiiv 2011/95/EL**, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule (uuesti sõnastatud) (ELT 2011, L 337, lk 9; edaspidi „kvalifitseerimisdirektiiv“).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta **direktiiv 2013/32/EL** rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta (uuesti sõnastatud) (ELT 2013, L 180, lk 60).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta **direktiiv 2013/33/EL**, millega sätestatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded (uuesti sõnastatud) (ELT 2013, L 180, lk 96).

OTSUSED

Nõukogu 13. juuni 2002. aasta **raamotsus 2002/584/JSK** Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34).

Komisjoni 13. detsembri 2006. aasta **otsus 2006/928/EÜ**, millega nähakse ette kord, mille abil teha Rumeeniaga koostööd ja jälgida tema edusamme konkreetsete eesmärkide täitmisel kohtureformi alal ning korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses (ELT 2006, L 354, lk 56).

Euroopa Ülemkogu 25. märtsi 2011. aasta **otsus 2011/199/EL**, millega muudetakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklit 136 seoses stabiilsusmehhanismiga liikmesriikide jaoks, mille rahaühik on euro (ELT 2011, L 91, lk 1).

Komisjoni 18. mai 2015. aasta **rakendusotsus (EL) 2015/789** *Xylella fastidiosa* (Wells *et al.*) liitu sissetoomise ja seal levimise vastu võetavate meetmete kohta (ELT 2015, C 125, lk 36).

Sisukord

EESSÕNA	3
LOETELU VIIDATUD ÕIGUSAKTIDEST	5
I. EELOTSUSE KIIRMENETLUS	9
1. Eelotsuse kiirmenetluse kohaldamisala	9
2. Eelotsuse kiirmenetluse kohaldamist õigustavad põhjused.....	11
2.1. Lapse ja vanema suhte halvenemise oht	11
2.2. Vabaduse võtmine	16
2.3. Põhiõiguste riive oht.....	26
II. KIIRENDATUD MENETLUS	33
1. Kiirendatud menetluse kohaldamist õigustavad põhjused	33
1.1. Eelotsusetaotluse esemeks oleva tõlgendusvaldkonna laad ja tundlikkus	33
1.2. Eelotsusetaotluses käsitletav eriti tõsine õiguslik ebakindlus.....	34
1.3. Kaebajalt vabaduse võtmine.....	41
1.4. Mõju perekonnale.....	42
1.5. Põhiõiguste riive oht.....	43
1.6. Materiaalne kitsikus	48
1.7. Tõsiste keskkonnakahjustuste oht.....	49
1.8. Karistamatuse oht suurel arvul juhtudel	50
2. Kiirendatud menetluse ja ajutiste meetmete kohaldamise suhe liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi raames	52

I. Eelotsuse kiirmenetlus

1. Eelotsuse kiirmenetluse kohaldamisala

22. veebruari 2008. aasta kohtumäärus Kozłowski (C-66/08, [EU:C:2008:116](#))⁵

Kiirendatud menetlus

Selles kohtuasjas, milles eelotsusetaotlus esitati 2008. aasta veebruaris, palus Oberlandesgericht Stuttgart (liidumaa kõrgeim üldkohus Stuttgartis, Saksamaa) Euroopa Kohtul lahendada eelotsusetaotlus kiirmenetluses (procédure préjudicielle d'urgence (PPU)) põhjendusel, et põhikohtuasja kaebuse esitaja kinnipidamine Saksamaa territooriumil peab lõppema peatselt ning see isik võidakse ka ennetähtaegselt vabastada.

Euroopa Kohtu president märkis, et kodukorra artiklid, mis näevad ette eelotsuse kiirmenetluse ja mida eelotsusetaotluse esitanud kohus on palunud ennetavalt kohaldada, jõustuvad alles 1. märtsil 2008. Seega, kuna kõnealuses kohtuasjas esitati taotlus enne nimetatud kuupäeva, ei saanud selles asjas eelotsuse kiirmenetlust kohaldada. Euroopa Kohtu president otsustas siiski, et liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu vahelise koostöö vaimu arvestades tuleb eelotsuse kiirmenetluse taotlust tõlgendada nii, et sellega soovitakse oluliselt vähendada selle kohtuasja menetlemise kestust, ning käsitada seda kiirendatud eelotsusemenetluse (procédure préjudicielle accélérée (PPA)) kohaldamise taotlusena⁶.

6. mai 2014. aasta kohtumäärus G. (C-181/14, [EU:C:2014:740](#))

Kiirendatud menetlus

Selles kohtuasjas oli Saksamaal alustatud kriminaalmenetlust isiku suhtes, kes oli müünud sünteetilisi kannabinoide sisaldavate taimede segusid. Faktiliste asjaolude asetleidmise ajal (ajavahemikus 2010 kuni 2011) ei kuulunud need ained Saksa narkootiliste ainete seaduse⁷ kohaldamisalasse, mistõttu Landgericht Itzehoe (Itzehoe apellatsioonikohus, Saksamaa) oli kohaldanud ravimikaubandust käsitlevat õigusakti⁸, millega võeti üle direktiiv 2001/83⁹. Seega oli ta leidnud, et nende toodete müük kujutas endast kahtlaste ravimite turule viimises seisnevat süütegu ja mõistnud asjaomasele isikule sellest tulenevalt vangistuse.

⁵ Vt ka 17. juuli 2008. aasta kohtuotsus (suurkoda) Kozłowski (C-66/08, [EU:C:2008:437](#)).

⁶ Vt tagapool, käesoleva ülevaate II osas pealkirjaga „Kiirendatud menetlus“ jaotist „1.1. Eelotsusetaotluse esemeks oleva tõlgendusvaldkonna laad ja tundlikkus“.

⁷ Narkootiliste ainete seadus (Betäubungsmittelgesetz).

⁸ 17. juuli 2009. aasta seadus, millega muudetakse ravimiseadust ja muid õigusakte (Gesetz zur Änderung arzneimittelrechtlicher und anderer Vorschriften; BGBl. 2009 I, lk 1990).

⁹ Direktiiv 2001/83/EÜ.

Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus), kellele esitati kassatsioonkaebus, leidis, et põhikohtuasja lahendus sõltub sellest, kas vaidlusaluseid tooteid võib tõepoolest pidada „ravimiteks“ direktiivi 2001/83 tähenduses. Ta palus seega Euroopa Kohtult selle kohta selgitust. Lisaks taotles ta kiirmenetluse kohaldamist, märkides, et kui Euroopa Kohus peaks vastama, et need tooted ei ole ravimid, siis ei oleks asjaomast isikut saadud käesolevas asjas kriminaalvastutusele võtta, mistõttu teda võidakse kinni pidada ekslikult.

Euroopa Kohus otsustas, et eelotsuse kiirmenetlust ei saa kohaldada, kuna direktiiv 2001/83 võeti vastu EÜ artikli 95 (nüüd ELTL artikkel 114) alusel, mis kuulub EL toimimise lepingu kolmanda osa VII jaotisesse. Eelotsuse kiirmenetlus on aga mõeldud ainult selliste eelotsusetaotluste jaoks, milles esitatakse EL toimimise lepingu kolmanda osa V jaotisega hõlmatud valdkondi puudutav küsimus või küsimused. Euroopa Kohtu president otsustas siiski, et see kohtuasi tuleks omal algatusel lahendada kiirendatud menetluses¹⁰.

1. detsembri 2023. aasta kohtumäärus EV (narkootikumide lähteained) (C-174/22, [EU:C:2023:947](#))

Eelotsusetaotlus – Euroopa Kohtu kodukorra artikkel 99 – Narkootikumide lähteained – Raamotsus 2004/757/JSK – Artikli 2 lõike 1 punkt d – Isik, kes osaleb narkootikumide ebaseaduslikuks tootmiseks või valmistamiseks kasutatavate lähteainete transportimises ja turustamises – Määrus (EÜ) nr 273/2004 – Nimekirjas loetletud lähteained – Artikkel 2 – Mõiste „ettevõtja“ – Artikli 8 lõige 1 – Asjaolud, mis annavad alust oletada, et nimekirjas loetletud aineid võidakse narkootiliste või psühhotroopsete ainete ebaseaduslikuks valmistamiseks kõrvale toimetada – Nendest asjaoludest teatamise kohustus – Mõiste „asjaolu“ – Ulatus

2018. aastal leidis politsei Varnas (Bulgaaria) toimunud politseikontrolli käigus, et EV valduses oli muu hulgas tolueeni, mis on metamfetamiini valmistamiseks kasutatav aine. Seejärel mõistis Okrazhen sad-Varna (Varna maakohus, Bulgaaria) EV süüdi narkootikumide lähteainete ilma nõuetekohase loata valdamise kuriteos, mille eesmärk oli nende levitamine, ning mõistis talle kaks aastat vangistust ja 20 000 Bulgaaria leevi (ligikaudu 10 200 eurot) suuruse rahalise karistuse. EV esitas kassatsioonkaebuse Varhoven kasatsionen sadile (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus), väites eelkõige, et talle ette heidetav tegu ei vasta selle kuriteo tunnustele. Ta väidab eelkõige, et tolueen on määruse nr 273/2004 I lisa 3. kategooriasse kuuluv aine, mille valdamiseks ei ole nõutud loa või registreeringu olemasolu. Selles kontekstis väljendas Varhoven kasatsionen sad (kõrgeim kassatsioonikohus) kahtlusi määruse nr 273/2004 tõlgendamise suhtes ja otsustas esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse. Lisaks taotles ta kiirmenetluse kohaldamist.

¹⁰ Vt tagapool, käesoleva ülevaate II osas pealkirjaga „Kiirendatud menetlus“ jaotist „1.2. Eelotsusetaotluses käsitletav eriti tõsine õiguslik ebakindlus“.

Sarnaselt eespool käsitletud kohtuasjaga G. (C-181/14, [EU:C:2014:740](#)) jättis Euroopa Kohus selle taotluse rahuldamata põhjendusega, et määrus nr 273/2004, mille tõlgendamist selles kohtuasjas taotleti, kuulub ELTL kolmanda osa VII jaotisesse, samas kui eelotsuse kiirmenetlus on mõeldud ainult selliste eelotsusetaotluste jaoks, milles esitatakse selle kolmanda osa V jaotisega – mis puudutab vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala – hõlmatud valdkondi puudutav küsimus või küsimused.

2. Eelotsuse kiirmenetluse kohaldamist õigustavad põhjused

2.1. Lapse ja vanema suhte halvenemise oht

22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Aguirre Zarraga (C-491/10 PPU, [EU:C:2010:828](#))

Õiguslane koostöö tsiviilasjades – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Kohtualluvus ning kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega – Vanemlik vastutus – Hooldusõigus – Lapserööv – Artikkel 42 – Pädeva (Hispaania) kohtu sellise tõendatud kohtuotsuse täitmisele pööramine, millega määratakse lapse tagasitoomine – Taotluse saanud (Saksamaa) kohtu pädevus keelduda selle otsuse täitmisele pööramisest lapse õiguste tõsise rikkumise korral

Kõnealuses kohtuasjas olid ühe väikese tüdruku Hispaania kodanikust ja Saksa kodanikust vanemad alustanud pere harilikus viibimiskohas Hispaanias abielulahutust. Selle raames oli nende tütre ainuhooldusõigus ajutiselt antud isale, kes oli sobivam selleks, et tagada lapse perekondliku keskkonna säilimine, kuna tema ema oli teatanud oma soovist asuda koos oma uue elukaaslasega elama Saksamaale. Kui aga laps oli veetnud suve oma ema uues elukohas Saksamaal, ei pöördunud ta enam Hispaaniasse tagasi. Vanemad olid nii Hispaanias kui Saksamaal algatanud mitu menetlust, eesmärgiga saavutada vastavalt lapse tagasitoomine Hispaaniasse, Hispaanias tehtud otsuste tunnustamine ja täitmine Saksamaal ning lõplik hooldusõiguse andmine.

Neil asjaoludel esitas Oberlandesgericht Celle (liidumaa kõrgeim üldkohus Celles, Saksamaa) Euroopa Kohtule mitu küsimust, mis käsitlevad määruse nr 2201/2003 artikli 42 „Lapse tagasitoomine“ tõlgendamist¹¹.

Euroopa Kohus otsustas omal algatusel lahendada see eelotsusetaotlus kiirmenetluses. Ta tuletas sellega seoses meelde varasemat kohtupraktikat, mille kohaselt ta tunnustab kohtuasja kiire lahendamise vajadust lapse äraviimise juhtudel eeskätt siis, kui lapse lahutamine vanemast, kellele on eelnevalt ja kas või esialgu antud lapse suhtes hooldusõigus, võib halvendada selle vanema ja lapse vahelisi suhteid või neid kahjustada ja põhjustada psüühilisi kannatusi. Seda kohtupraktikat selles kohtuasjas

¹¹ Määrus (EÜ) nr 2201/2003.

kohaldades märkis Euroopa Kohus, et kõnealune laps elab oma isast lahus juba üle kahe aasta ning suure vahemaa ja vanematevaheliste pingeliste suhete tõttu esineb tõsine ja konkreetne oht, et lapsel puuduvad eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva menetluse vältel oma isaga mis tahes sidemed. Euroopa Kohtu hinnangul võiks neil asjaoludel tavalise menetluse kohaldamine kahjustada tõsiselt või isegi korvamatult isa ja tema tütre vahelisi suhteid ning raskendada veelgi enam tütre integratsiooni tema perekondlikku ja sotsiaalsesse keskkonda võimaliku tagasipöördumise korral Hispaaniasse.

22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Mercredi (C-497/10 PPU, [EU:C:2010:829](#))

Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Abieluasjad ja vanemlik vastutus – Laps, kelle vanemad ei ole abielus – Mõiste imiku „alaline elukoht“ – Mõiste „isikuhooldusõigus“

Põhikohtuasja pooled olid Briti kodanik ja Prantsuse kodanik ning vaidlus puudutas nende tütre hooldusõigust. Kui laps oli kaks kuud vana, lahkusid ema ja laps Ühendkuningriigist, kus oli lapse harilik viibimiskoht, Réunioni saarele (Prantsusmaa), ilma et isale oleks sellest eelnevalt teatatud. See lahkumine oli siiski õiguspärane, sest tol ajal oli vaid emal hooldusõigus. Seejärel algatati vanemate taotlusel Ühendkuningriigis ja Prantsusmaal menetlused eesmärgiga määrata muu hulgas kindlaks vanemlik vastutus ja lapse harilik viibimiskoht. Kui Prantsuse kohus võttis nendes punktides seisukoha ema kasuks, siis Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (apellatsioonikohus (Inglismaa ja Wales) (tsiviilosakond), Ühendkuningriik) leidis aga, et kohtualluvus on vaja tuvastada liidu õiguse alusel, mis eeldas, et Euroopa Kohus selgitaks määruse nr 2201/2003 artiklites 8 ja 10 ette nähtud kriteeriume, mis võimaldavad lapse harilikku viibimiskohta kindlaks määrata.

Nimetatud kohus esitas seega Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse ja taotles ka kiirmenetluse kohaldamist. Oma taotluse põhjenduseks märkis ta, et kui kohtualluvus ei ole kindlaks määratud, ei saa lahendada taotlusi, mille isa esitas selleks, et tehtaks kohtumäärus, mis võimaldab tal säilitada suhteid oma lapsega. Euroopa Kohus otsustas lahendada asja kiirmenetluses, rõhutades, et see kohtuasi puudutab ühe aasta ja nelja kuu vanust last, kes on oma isast lahus olnud üle aasta. Arvestades seda, et asjaomane laps on arengu seisukohalt õrnas eas, leidis Euroopa Kohus, et selle olukorra jätkumine, mida iseloomustab isa ja lapse elukoha vaheline suur vahemaa, võib olulisel määral kahjustada lapse tulevasi suhteid isaga.

26. aprilli 2012. aasta kohtuotsus Health Service Executive (C-92/12 PPU, [EU:C:2012:255](#))

Kohtualluvus ning kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Alaealine laps, kes elab alaliselt lirmaal, kus teda on korduvalt paigutatud hooldeasutusse – Agressiivne käitumine, mis on lapsele endale ohtlik – Otsus paigutada laps kinnisesse asutusse Inglismaal – Määruse

esemeline kohaldamisala – Artikkel 56 – Konsulteerimise ja nõusoleku kord – Lapse kinnisesse asutusse paigutamise otsuse tunnustamise või täidetavaks tunnistamise kohustus – Ajutised meetmed – Eelotsuse kiirmenetlus

Selles kohtuasjas andis High Court (kõrge kohus, Iirimaa), kelle poole oli Iirimaa riigi hoolduses olevate laste eest vastutav ametiasutus pöördunud, korralduse paigutada Iiri kodanikust laps kinnisesse hooldusasutusse Ühendkuningriigis, mis oli lapse ema elukohariik. Tervishoiuspetsialistid olid leidnud, et Iirimaa ei ole ühtegi hooldusasutust, mis võiks vastata selle lapse erikaitse vajadustele.

Kuna High Courtil (kõrge kohus) tuli võtta seisukoht seoses lapse jätmisega nimetatud asutusse, esitas ta Euroopa Kohtule küsimuse, kas otsus, mille ta tegi, kuulub määruse nr 2201/2003 kohaldamisalasse ja kas enne selle otsuse täitmisele pööramist täitmise taotluse saanud liikmesriigis peab see otsus olema selles riigis tunnustatud ja täidetavaks tunnistatud.

Nimetatud kohus esitas ka taotluse kiirmenetluse kohaldamiseks, mille Euroopa Kohus rahuldas. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märkis sellega seoses esiteks, et laps on oma tahte vastaselt paigutatud tema kaitseks kinnisesse hooldusasutusse. Teiseks rõhutas ta, et tema enese pädevus sõltus määruse nr 2201/2003 kohaldatavusest põhikohtuasjas ja seega vastusest esitatud eelotsuse küsimustele. Lisaks märkis eelotsusetaotluse esitanud kohus pärast seda, kui Euroopa Kohus oli temalt selgitusi küsinud¹², et lapse seisund nõuab kiireloomuliste meetmete võtmist. Nimelt saab laps varsti täisealiseks ning sellest hetkest ei kuulu teda puudutav asi enam selle kohtu pädevusse. Lisaks on tema seisundi tõttu vaja ta lühiajaliselt paigutada kinnisesse asutusse ning seada sisse selline programm, mis näeb ette järk-järgult vähenevate piirangutega vabaduse, et lapse saaks paigutada tema perekonna juurde Inglismaal.

10. aprilli 2018. aasta kohtumäärus CV (C-85/18 PPU, [EU:C:2018:220](#))

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Euroopa Kohtu kodukorra artikkel 99 – Õiguslane koostöö tsiviilasjades – Kohtualluvus vanemliku vastutusega seotud asjades – Lapse hooldusõigus – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Artiklid 8, 10 ja 13 – Mõiste lapse „harilik viibimiskoht“ – Teise liikmesriigi kohtu otsus, mis puudutab lapse viibimiskohta – Ebaseaduslik äraviimine või kinnihoidmine – Kohtualluvus lapseröövi korral

Põhikohtuasjas oli vaidlus kahe Portugalis elava Rumeenia kodaniku vahel nende lapse viibimiskoha ja elatise kindlaksmääramise üle. Pärast abielupaari lahkuminekut ja ema ühisest elukohast lahkumist jäi laps elama koos oma isaga. Kuid pärast seda, kui ema oli esitanud taotluse lapse hooldusõiguse saamiseks, lahkus isa Rumeeniasse ja võttis lapse kaasa. Ema, kellele oli vahepeal antud ajutine hooldusõigus, pöördus Rumeenia kohtute poole, kes määrasid lapse Portugali tagasiviimise, kuna tema äratoomine oli olnud

¹² Euroopa Kohtu kodukorra artikli 104 lõike 5 (nüüd, pärast 25. septembrit 2012, selle määruse artikli 101 lõige 1) alusel esitatud päring.

õigusvastane. Hoolimata sellest oli ka isa esitanud Judecătoria Oradeale (Oradea esimese astme kohus, Rumeenia) hagiavalduse, paludes määrata lapse viibimiskohaks tema elukoha Rumeenias ja mõista emalt välja elatis.

Viimati nimetatud kohus märkis, et tal tuleb esiteks võtta seisukoht seoses ema esitatud vastuväitega, et asi ei kuulu selle kohtu alluvusse, ning et selles kontekstis on vaja saada Euroopa Kohtult täpsustusi määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõikes 1 toodud mõiste „harilik viibimiskoht“ kohta.

Euroopa Kohus otsustas omal algatusel lahendada see eelotsusetaotlus kiirmenetluses. Ta tuletas sellega seoses meelde, et tunnustab kohtuasja kiire lahendamise vajadust lapse äraviimise juhtudel eeskätt siis, kui lapse lahutamine vanemast võib halvendada nendevahelisi praegusi või tulevasi suhteid ja põhjustada korvamatut kahju. Seda kohtupraktikat kohtuasja asjaoludele kohaldades märkis Euroopa Kohus, et seitsmeaastane laps elab juba ligi kaks aastat oma isaga Rumeenias ja on eraldatud oma Portugalis elavast emast, kellega tal on vaid kord kuus telefoniühendus. Neil asjaoludel ja arvestades seda, et laps on tema arengu seisukohast tundlikus eas, võis olukorra jätkumine Euroopa Kohtu hinnangul oluliselt või koguni pöördumatult kahjustada lapse suhet oma emaga. Kuna lisaks on lapse sotsiaalsed ja perekondlikud sidemed tema praeguse viibimiskoha liikmesriigis juba küllaltki tugevad, võib sellise olukorra jätkumine veelgi enam ohtu seada tema integratsiooni võimaliku tagasipöördumise korral Portugali.

24. märtsi 2021. aasta kohtumäärus MCP (C-603/20 PPU, [EU:C:2021:231](#))

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Õiguslane koostöö tsiviilasjades – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Artikkel 10 – Kohtualluvus vanemliku vastutusega seotud asjades – Lapserööv – Liikmesriigi kohtute pädevus – Territoriaalne ulatus – Lapse äraviimine kolmandasse riiki – Selles kolmandas riigis saadud harilik viibimiskoht

Põhikohtuasjas oli vaidlus Ühendkuningriigis väikese lapse isa ja ema vahel – kellest viimane oli viinud lapse Indiasse, kus laps elab tema emapoolse vanaema juures – ja see puudutas lapse Ühendkuningriiki tagasitoomist ja isa suhtlusõigust.

Ema vaidlustas High Court of Justice (England & Wales), Family Divisionis (kõrge kohus (Inglismaa ja Wales), perekonnaasjade osakond, Ühendkuningriik) Inglismaa ja Wales'i kohtute pädevuse isa taotlust läbi vaadata põhjendusega, et lapse harilik viibimiskoht ei ole enam Ühendkuningriigis. See kohus leidis, et tema pädevust tuleb hinnata määruse nr 2201/2003¹³ artikli 10 alusel. Ta küsis seega Euroopa Kohtult, kas seda sätet tuleb tõlgendada nii, et kui laps on saanud kolmandas riigis, kuhu ta rööviti, endale hariliku viibimiskoha, säilitavad selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne tema röövimist, oma pädevuse ilma ajalise piiranguta.

¹³ Määrus (EÜ) nr 2201/2003.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitas ka taotluse kiirmenetluse kohaldamiseks, mille Euroopa Kohus rahuldaski. Euroopa Kohus märkis sellega seoses, et mis puudutab kiireloomulisuse kriteeriumi, siis kuna väike laps elab Indias alates 2018. aasta oktoobrist – välja arvatud lühike Ühendkuningriigis viibimine –, siis esineb oht, et selle olukorra jätkumine kahjustab tõsiselt või pöördumatult lapse ja tema isa vahelist suhet või isegi lapse suhet mõlema vanemaga. Selline olukord võib tekitada korvamatut kahju tema emotsionaalsele ja psühholoogilisele arengule üldiselt, arvestades eelkõige asjaolu, et laps on tema arengu seisukohast tundlikus eas. Lisaks, kuna laps on kolmandas riigis, kus eelotsusetaotluse esitanud kohtu järelduste kohaselt on tema harilik viibimiskoht, perekondlikult ja sotsiaalselt juba küllaltki tugevasti lõimunud, võib selle olukorra jätkumine seada veelgi enam ohtu lapse kohanemisele tema perekondlikus ja sotsiaalses keskkonnas juhul, kui ta pöördub tagasi Ühendkuningriiki.

18. aprilli 2023. aasta kohtumäärus Afrin (C-1/23 PPU, [EU:C:2023:296](#))

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Piirikontroll, varjupaik ja sisseränne – Sisserändepoliitika – Direktiiv 2003/86/EÜ – Perekonna taasühinemise õigus – Artikli 5 lõige 1 – Taotluse esitamine territooriumile sisenemise ja seal elamise kohta, et kasutada perekonna taasühinemise õigust – Liikmesriigi õigusnormid, mis näevad ette taasühinemist taotleva isiku pereliikmete kohustuse esitada taotlus isiklikult selle liikmesriigi pädevale diplomaatilisele esindusele – Olukord, kus sellesse esindusse kohaleilmumine on võimatu või ülemäära keeruline – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artiklid 7 ja 24

Põhikohtuasjas oli ühelt poolt Süüria kodanike ja nende alaealiste laste ning teiselt poolt Belgia riigi vahel vaidlus, mis puudutas Belgia riigi keeldumist registreerida ema ja laste esitatud riiki sisenemise ja seal elamise taotlust perekonna taasühinemiseks.

Seetõttu soovis tribunal de première instance francophone de Bruxelles (Brüsseli prantsuskeelne esimese astme kohus, Belgia) kindlaks teha, kas selline keeldumine kahjustab direktiivi 2003/86 perekonna taasühinemise õiguse kohta¹⁴ soovitatavat toimet või rikub sellega kaitstavaid põhiõigusi¹⁵.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus taotles samuti kiirmenetluse kohaldamist. Ta põhjendas oma taotlust julgeolekuolukorraga Süürias ning asjaoluga, et perekonna taasühinemiseks esitatud riiki sisenemise ja seal elamise taotluse registreerimise kohta otsuse tegemine hilinemisega võib muuta perekonna taasühinemise raskemaks, kuna Belgia õiguses on ette nähtud rangemad nõuded juhaks, kui perekonna taasühinemise taotlus esitatakse pärast ühe aasta möödumist perekonna taasühinemist taotleva isiku pagulasseisundi tunnustamisest.

¹⁴ Direktiiv 2003/86/EÜ.

¹⁵ Nendeks kaitstavateks õigusteks on Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikliga 7 tagatud õigus era- ja perekonnavalust austamisele ning harta artiklis 24 sätestatud lapse parimate huvide arvessevõtmise õigus ja lapse õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted oma mõlema vanemaga.

Kohaldades analoogia alusel oma kohtupraktikat lapseröövi kohta, märkis Euroopa Kohus, et seoses kiireloomulisuse tingimusega nähtub eelotsusetaotlusest, et alaealised lapsed A ja B on oma isast lahus olnud juba üle kolme aasta ning et selle olukorra pikenemine, mis tuleneb 2022. aasta septembrikuu taotluse registreerimata jätmisest, võib tõsiselt kahjustada nende laste tulevast suhet isaga. Nendel asjaoludel rahuldab Euroopa Kohus eelotsuse kiirmenetluse taotluse.

2.2. Vabaduse võtmine

30. novembri 2009. aasta kohtuotsus (suurkoda) Kadzoev (C-357/09 PPU, [EU:C:2009:741](#))

Viisa-, varjupaiga-, sisserände- ja muu isikute vaba liikumisega seotud poliitika – Direktiiv 2008/115/EÜ – Ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmine – Artikli 15 lõiked 4–6 – Kinnipidamise tähtaeg – Ajavahemiku arvessevõtmine, mil väljasaatmisotsuse täideviimine oli peatatud – Mõiste „väljasaatmine on mõistlik“

Bulgaaria ametiasutused pidasid kinni dokumentideta isiku, kes väitis, et ta on sündinud Tšetšeenias, ja paigutasid ta väljasaatmiskeskusesse, kuni osutub võimalikuks viia täide tema suhtes tehtud piiripunkti toimetamise korraldus. Selle meetme täideviimiseks tuli talle siiski väljastada välismaale reisimist võimaldavad dokumendid. Kolm aastat hiljem ei olnud neid dokumente aga veel kätte saadud. Lisaks oli asjaomane isik esitanud varjupaigataotlusi ning taotlusi asendada kinnipidamine leebema meetmega, mis olid kõik rahuldamata jäetud.

Selles kontekstis pöördus nimetatud keskuse eest vastutava asutuse direktor Administrativen sad Sofia-gradi (Sofia linna halduskohus, Bulgaaria) poole, et viimane teeks omal algatusel otsuse selle kinnipidamise jätkamise kohta. Nimetatud kohus märkis esiteks, et enne Bulgaaria välismaalaste seaduse¹⁶ muutmist direktiivi 2008/115¹⁷ ülevõtmise eesmärgil ei olnud väljasaatmiskeskuses kinnipidamise kestus üldse ajaliselt piiratud. Teiseks tõdes ta, et ei olnud ette nähtud ühtegi üleminekusätet olukordadeks, kus kinnipidamisotsused olid tehtud enne seda muudatust. Seetõttu otsustas ta esitada Euroopa Kohtule küsimused direktiivi 2008/115 artikli 15 lõigete 4–6 tõlgendamise kohta.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus taotles ka kiirmenetluse kohaldamist, märkides, et selles kohtuasjas kerkis küsimus, kas tuleb pikendada asjaomase isiku kinnipidamist või ta vabastada. See kohus märkis, et kui nõustuda sellega, et „väljasaatmine ei ole enam mõistlik“ direktiivi 2008/115 artikli 15 lõike 4 mõttes, tuleks ehk isik selle sätte kohaselt

¹⁶ Bulgaaria Vabariigi välismaalaste seadus (Zakon za chuzhdentsite v Republika Balgaria; DV nr 153, 1998), mida on muudetud 15. mail 2009 (DV nr 36, 2009).

¹⁷ Direktiiv 2008/115/EÜ.

viivitamatult vabastada. Eespool esitatut silmas pidades otsustas Euroopa Kohus eelotsuse kiirmenetluse taotluse rahuldada.

17. märtsi 2016. aasta kohtuotsus *Mirza* (C-695/15 PPU, [EU:C:2016:188](#))

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Määrus (EÜ) nr 604/2013 – Rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest vastutava liikmesriigi määramise kriteeriumid ja mehhanismid – Artikkel 3 lõige 3 – Liikmesriikide õigus saata taotleja turvalisse kolmandasse riiki – Artikkel 18 – Vastutava liikmesriigi kohustused vaadata taotleja tagasivõtmisel taotlus läbi – Direktiiv 2013/32/EL – Rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühised nõuded – Rahvusvahelise kaitse taotluste läbivaatamine

Pakistani kodanik sisenes Serbia kaudu Ungari territooriumile ja esitas selles liikmesriigis oma esimese rahvusvahelise kaitse taotluse. Kuna see kodanik lahkus Ungari ametiasutuste määratud elukohast, lõpetati tema taotluse läbivaatamine põhjusel, et ta on selle vaikimisi tagasi võtnud. Seejärel peeti ta kinni Tšehhi Vabariigis ning Tšehhi ametiasutuste taotlusel võttis Ungari ta määruses nr 604/2013¹⁸ (edaspidi „Dublini III määrus“) ette nähtud korra kohaselt tagasi. Asjaomane isik esitas seejärel Ungaris teise rahvusvahelise kaitse taotluse ja selle taotluse läbivaatamise menetluses rakendati tema suhtes kinnipidamist. Taotlus jäeti vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata põhjusel, et kõnealusel juhul tuli Serbia kvalifitseerida turvaliseks kolmandaks riigiks. Seega nähti selle kodaniku suhtes ette tagasi- ja väljasaatmismeetmed.

Neil asjaoludel otsustas Debreceni közigazgatási és munkaügyi bíróság (Debreceni haldus- ja töökohus, Ungari), kellele esitati kaebus teise rahvusvahelise kaitse taotluse rahuldamata jätmise otsuse peale, esitada Euroopa Kohtule küsimused selle kohta, millistel tingimustel võib liikmesriik saata taotleja turvalisse kolmandasse riiki vastavalt Dublini III määruse artikli 3 lõikele 3, ilma et ta oleks läbi viinud tema taotluse sisulist analüüsi.

Nimetatud kohus esitas ka taotluse lahendada asi kiirmenetluses, rõhutades, et asjaomase isiku suhtes rakendati kuni 1. jaanuarini 2016 kinnipidamismeedet. Vastuseks Euroopa Kohtu järelepärimisele andis eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, et nimetatud meedet oli pikendatud kuni asjaomase isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse suhtes lõpliku otsuse tegemise kuupäevani või juhul, kui seda otsust ei ole tehtud 1. märtsiks 2016, kuni selle kuupäevani. Siiski teatas eelotsusetaotluse esitanud kohus, et pärast 1. märtsi 2016 võidakse kinnipidamismeedet uuesti pikendada kuni 60 päeva, tingimusel et kinnipidamise kogukestus ei ületa kuut kuud.

Euroopa Kohus viitas oma kohtupraktikale, mille kohaselt tuleb arvesse võtta asjaolu, et asjaomaselt isikult on võetud vabadus ja tema kinnipidamine sõltub põhikohtuasja vaidluse lahendusest. Lisaks tuleb isiku olukorda hinnata lähtuvalt sellest, milline see on

¹⁸ Määrus (EÜ) nr 604/2013

kuupäeval, mil vaadatakse läbi eelotsusetaotluse kiirmenetluses lahendamise taotlus. Euroopa Kohus märkis seda kohtupraktikat kohaldades, et käesoleval juhul olid kriteeriumid täidetud. Nimelt sõltub isiku jätkuv kinnipidamine põhikohtuasja lahendusest, kuivõrd see puudutab tema esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse tagasilükkamise seaduslikkuse küsimust. Euroopa Kohus rahuldab seega eelotsuse kiirmenetluse taotluse.

1. juuni 2016. aasta kohtuotsus Bob-Dogi (C-241/15, [EU:C:2016:385](#))

Eelotsusetaotlus – Politseikoostöö ja õigusalane koostöö kriminaalasjades – Raamotsus 2002/584/JSK – Euroopa vahistamismäärus – Artikli 8 lõike 1 punkt c – Kohustus lisada Euroopa vahistamismäärusse teave „vahistamismääruse“ olemasolu kohta – Eelneva siseriikliku, Euroopa vahistamismääruse kõrval eraldi dokumendina vormistatud vahistamismääruse puudumine – Tagajärg

Ungari kohus tegi Rumeenia kodaniku suhtes kriminaalmenetluse läbiviimiseks Euroopa vahistamismääruse. Nimetatud isik peeti seega Rumeenias kinni ja viidi Curtea de Apel Clujisse (Cluji apellatsioonikohus, Rumeenia), et see kohus otsustaks tema vahi alla võtmise ja Ungari õigusasutustele üleandmise. Nimetatud kohus määras asjaomase isiku viivitamatu vahi alt vabastamise, kuid kohaldas tema suhtes kohtuliku kontrolli meetet.

Kuna sellel kohtul tekkis küsimus, kuidas tõlgendada raamotsuse 2002/584¹⁹ artikli 8 lõike 1 punkti c, ja täpsemalt, millised tagajärjed on sellel, kui enne Euroopa vahistamismäärust ja sellest eraldiseisvalt ei ole tehtud riigisisest vahistamismäärust, ning otsustas esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse.

Samuti taotles ta kiirmenetluse kohaldamist, rõhutades, et kuigi asjaomast isikut ei peeta vahi all, on tema suhtes siiski kohaldatud kohtuliku kontrolli meetet, mis piirab tema isikuvabadust. Euroopa Kohus otsustas, et niisugustel asjaoludel ei ole vaja seda taotlust rahuldada. Euroopa Kohtu president otsustas siiski menetleda kohtuasja eelisjärjekorras vastavalt kodukorra artikli 53 lõikele 3.

25. juuli 2018. aasta kohtuotsus (suurkoda) Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused) (C-216/18 PPU, [EU:C:2018:586](#))

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Politseikoostöö ja õigusalane koostöö kriminaalasjades – Euroopa vahistamismäärus – Raamotsus 2002/584/JSK – Artikkel 1 lõige 3 – Liikmesriikidevaheline üleandmiskord – Täitmise tingimused – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 47 – Õigus pöörduda sõltumatusse ja erapooletusse kohtusse

¹⁹ Raamotsus 2002/584/JSK – Teatavate liikmesriikide avaldused raamotsuse vastuvõtmisel (ELT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), mida on muudetud raamotsusega 2009/299/JSK.

Pärast seda, kui Poola kohtud olid teinud ühe isiku suhtes mitu Euroopa vahistamismäärust, peeti see isik lirimaal kinni ja võeti vahi alla, et oodata ära otsus tema üleandmise kohta Poola kohtutele. Sellega seoses viidi ta High Courti (kõrge kohus, lirimaa) ette, kus ta teatas, et ta on enda üleandmise vastu, kuna üleandmise korral tekiks tema suhtes Poola kohtusüsteemi hiljutiste seadusandlike reformide tõttu tegelik õigusemõistmisest ilmajätmise oht.

Selles kontekstis tekkis High Courtil (kõrge kohus) küsimus nende seadusandlike reformide tagajärgede kohta, millest tulenevalt oli komisjon võtnud 20. detsembril 2017 vastu põhjendatud ettepaneku, milles paluti nõukogul ELL artikli 7 lõike 1 alusel tuvastada, et esineb ilmne oht, et Poola Vabariik rikub oluliselt õigusriigi põhimõtet²⁰. Seega esitas ta Euroopa Kohtule mitu küsimust seisukoha kohta, mille vahistamismäärust täitev asutus peab raamotsuse 2002/584 artikli 1 lõike 3 alusel võtma, kui esineb tegelik oht, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtuvõimu sõltumatusena seoses esinevate süsteemsete või üldiste puuduste tõttu rikutakse õigust pöörduda sõltumatusse kohtusse.

Nimetatud kohus esitas ka eelotsuse kiirmenetluse taotluse, mille Euroopa Kohus rahuldab. Mis puudutab kiireloomulisuse kriteeriumi, siis viitas Euroopa Kohus selles küsimuses oma väljakujunenud kohtupraktikale ning kohaldas seda käsitletavas asjas. Ta rõhutas sellega seoses, et asjaomane isik oli vahi all ja tema kinnipidamine sõltus põhikohtuasja lahendusest, kuna vabadust piirav meede määrati Euroopa vahistamismääruste täitmisel.

12. veebruari 2019. aasta kohtuotsus TC (C-492/18 PPU, [EU:C:2019:108](#))

Eelotsusetaotlus – Õiguslane koostöö kriminaalasjades – Raamotsus 2002/584/JSK – Euroopa vahistamismäärus – Artikkel 12 – Isiku vahi all pidamine – Artikkel 17 – Euroopa vahistamismääruse täitmiseotsuse tegemise tähtaeg – Riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette vahistusmeetme automaatse peatamise, kui vahistamisest on möödunud 90 päeva – Kooskõlaline tõlgendamine – Tähtaegade kulgemise peatamine – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 6 – Õigus vabadusele ja turvalisusele – Riigiseste õigusnormide lahknevad tõlgendused – Selgus ja ettenähtavus

Ühendkuningriigi pädeva asutuse tehtud Euroopa vahistamismääruse alusel peeti Madalmaades kinni Briti kodanik ja võeti ta vahi alla. Alates sellest kuupäevast hakkas kulgema raamotsuse 2002/584 artikli 17 lõikes 3 ette nähtud 60-päevane tähtaeg, mille jooksul tuleb teha otsus Euroopa vahistamismääruse täitmise kohta. Natuke aega enne selle tähtaja möödumist tegi rechtbank Amsterdam (Amsterdami esimese astme kohus, Madalmaad) määruse, millega pikendas seda tähtaega 30 päeva võrra vastavalt raamotsuse artikli 17 lõikele 4 ja jättis asjaomase isiku vahi alla. Seejärel aga peatas

²⁰ Euroopa Liidu lepingu artikli 7 lõike 1 kohane komisjoni 20. detsembri 2017. aasta põhjendatud ettepanek, mis käsitleb õigusriigi olukorda Poolas (COM(2017) 835 (final)).

nimetatud kohus tähtajatult menetluse, oodates Euroopa Kohtu vastust eelotsusetaotlusele, mis oli esitatud kohtuasjas RO (C-327/18 PPU)²¹. Samal ajal, st kui Briti kodaniku vahistamisest oli möödunud 90 päeva, taotles see kodanik, et tema vahistus peatataks.

Selles kontekstis tekkis rechtbank Amsterdamil (Amsterdami esimese astme kohus) küsimus seoses asjaomase isiku vahi all pidamisega, arvestades raamotsust 2002/584 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklit 6, mis näeb ette õiguse isikuvabadusele ja turvalisusele. Nimelt tuleb asjasse puutuvate riigisiseste õigusnormide²² kohaselt selline isik vabastada, kui tema vahistamisest on möödunud 90 päeva. Neid õigusnorme on aga tõlgendatud nii, et need võimaldavad isiku vahi alla jätta, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus kas otsustab esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse või jääda ootama vastust sellisele taotlusele, mille on esitanud teine vahistamismäärust täitev õigusasutus. Neil kahel juhul tuleb 90 päeva pikkust tähtaega pidada peatatuks.

Rechtbank Amsterdam (Amsterdami esimese astme kohus) taotles eelotsusetaotluse lahendamist kiirmenetluses, märkides, et asjaomane isik on Madalmaades vahi all vaid Euroopa vahistamismääruse alusel, ning et ta ei saa vahistuse peatamise taotluse kohta otsust teha enne, kui Euroopa Kohus on tema eelotsusetaotlusele vastanud. Euroopa Kohus viitas oma väljakujunenud kohtupraktikale, mille kohaselt tuleb arvesse võtta asjaolu, et asjaomaselt isikult on võetud vabadus ja tema vahi all pidamine sõltub põhikohtuasja vaidluse lahendusest, ning isiku olukorda tuleb hinnata selle kuupäeva seisuga, mil vaadatakse läbi eelotsuse kiirmenetluse taotlus. Käsitletaval juhul leidis Euroopa Kohus, et kriteeriumid on täidetud ja otsustas seega kiirmenetlust kohaldada.

Ent seejärel teatas rechtbank Amsterdam (Amsterdami esimese astme kohus) Euroopa Kohtule, et ta oli teinud määruse kõnealuse vahistusmeetme teatavatel tingimustel peatamiseks, ja seda kuni ajani, mil tehakse otsus isiku üleandmise kohta Ühendkuningriigile. Tema arvutuste kohaselt oli 90 päevane tähtaeg möödunud, isegi arvestades ajavahemikku, mille jooksul see tähtaeg peatati. Neil asjaoludel leidis Euroopa Kohus, et kiireloomulisus oli ära langenud ning et seetõttu ei olnud enam vaja jätkata selle kohtuasja lahendamist kiirmenetluses.

24. septembri 2020. aasta kohtuotsus Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof (erikohustuse reegel) (C-195/20 PPU, [EU:C:2020:749](#))

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Õiguslane koostöö kriminaalasjades – Euroopa vahistamismäärus – Raamotsus 2002/584/JSK – Üleandmise mõju – Artikkel 27 – Kohtu alla andmise võimalused muude süütegude eest – Erikohustuse reegel

²¹ Selles kohtuasjas tehti 19. septembril 2018 kohtuotsus RO (C-327/18 PPU, [EU:C:2018:733](#)).

²² Üleandmiseseadus (Overleveringswet; Stb. 2004, nr 195).

Isiku suhtes viidi Saksamaal läbi kolm eraldi kriminaalmenetlust. Kõigepealt, 2011. aastal mõistis Amtsgericht Niebüll (Niebülli esimese astme kohus, Saksamaa) talle narkootiliste ainete käitlemise eest ühe aasta ja üheksa kuu pikkuse vabadusekaotusliku liitkaristuse, kuid see karistus jäeti tingimisi kohaldamata. Seejärel alustati 2016. aastal Saksamaal asjaomase isiku suhtes kriminaalmenetlust seoses Portugalis toime pandud alaealise seksuaalse kuritarvitamisega, ja kuna ta viibis Portugalis, tegi Staatsanwaltschaft Hannover (Hannoveri prokuratuur, Saksamaa) kriminaalmenetluse läbiviimise eesmärgil Euroopa vahistamismääruse. Selle esimese Euroopa vahistamismääruse alusel andis Portugali õigusasutus ta üle õigusasutusele Saksamaal, kus ta kandis alaealise seksuaalse kuritarvitamise eest mõistetud karistust. Vanglast lahkumisel allutati ta käitumiskontrollile, kuid tal ei olnud Saksamaa territooriumilt lahkumise keeldu. Seejärel reisis ta kõigepealt Madalmaadesse ja seejärel Itaaliasse.

Teise Euroopa vahistamismääruse alusel, mille oli teinud Saksamaa õigusasutus, andis Itaalia õigusasutus 2018. aastal ta uuesti Saksamaa õigusasutusele üle, et ta saaks kanda talle varem narkootiliste ainete käitlemise eest mõistetud karistust. Itaalia õigusasutus nõustus hiljem ka loobuma raamotsuse 2002/584 artikli 27 lõikes 2 sätestatud erikohustuse reeglist, lubades asjaomase isiku enne tema esimest üleandmist Portugalis toime pandud raskendavatel asjaoludel vägistamise ja väljapressimise eest Saksamaal vastutusele võtta. Nende tegudega seoses kohaldatakse selle isiku suhtes vabadust piiravat meetet kohtuotsusega, mille ta on eelotsusetaotluse esitanud kohtus vaidlustanud.

Kohus soovis sisuliselt teada, millised on õiguslikud tagajärjed esiteks sellise isiku vabatahtlikul lahkumisel vahistamismääruse teinud liikmesriigi territooriumilt, kes on sellele riigile esimese Euroopa vahistamismääruse alusel üle antud, ja teiseks selle isiku sunniviisilisel tagasipöördumisel teise Euroopa vahistamismääruse alusel.

Selles kontekstis esitas eelotsusetaotluse esitanud kohus ka taotluse kiirmenetluse kohaldamiseks, mille Euroopa Kohus rahuldask. Euroopa Kohus märkis esiteks, et kuigi oli selge, et kuupäeval, mil vaadatakse läbi eelotsusetaotluse kiirmenetluses lahendamise taotlus, oli asjaomane isikult võetud vabadus Amtsgericht Niebülli (Niebülli esimese astme kohus) 2011. aasta otsuse alusel, võib tema kinnipidamise aluseks olla ka 2018. aastal Saksamaa õigusasutuse poolt tehtud vahistamismäärus. Teiseks, selle vahistamismääruse jõusse jätmine võis piirata talle mõistetud vangistuse täideviimise leevendamist, mõjutada otsust selle karistuse kandmisest tingimisi vabastamise kohta ning muutuda sellise vabastamise toimumise korral ainsaks asjaomase isiku kinnipidamise õiguslikuks aluseks.

13. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus MM (C-414/20 PPU, [EU:C:2021:4](#))

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Euroopa vahistamismäärus – Raamotsus 2002/584/JSK – Liikmesriikidevaheline üleandmiskord – Artikli 6 lõige 1 ja artikli 8 lõike 1 punkt c – Riigisisese eeluurimise alustamise otsuse alusel tehtud Euroopa

vahistamismäärus – Mõiste „vahistamismäärus või mis tahes muu sama mõjuga täidetav kohtuotsus” – Riigisisese vahistamismääruse puudumine – Tagajärjed – Tõhus kohtulik kaitse – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47

Bulgaarias alustati narkootiliste ainete ebaseadusliku käitlemisega kriminaalmenetlust 41 isiku suhtes, kellest 16, sealhulgas asjaomane isik, olid põgenenud. Bulgaaria pädevad asutused kuulutasid asjaomase isiku tagaotsitavaks, alustasid tema suhtes eeluurimist ja tegid Euroopa vahistamismääruse. Selle Euroopa vahistamismääruse alusel peeti asjaomane isik Hispaanias kinni ja võeti vahi alla. Ta vaidlustas mitu korda tema vahistamise otsuse õiguspärasuse.

Selles kontekstis otsustas Spetsializiran nakazatelen sad (kriminaalasjade erikohus, Bulgaaria), kellele oli esitatud taotlus vaadata uuesti läbi otsus kohaldada asjaomase isiku suhtes tõkendina vahistamist, esitada Euroopa Kohtule küsimuse tema suhtes tehtud Euroopa vahistamismääruse kehtivuse kohta. Lisaks oli asjaomase isiku vahistus asendatud elukohast lahkumise keeluga.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus taotles, et eelotsusetaotlus lahendataks kiirmenetluses ja Euroopa Kohus rahuldaks selle taotluse. Seoses kiireloomulisuse kriteeriumiga viitas Euroopa Kohus oma väljakujunenud kohtupraktikale selles küsimuses ja märkis, et arvesse tuleb võtta asjaolu, et põhikohtuasjas kõnesolevalt isikult on eelotsusetaotluse esitamise kuupäeval võetud vabadus ja tema vahi all pidamine sõltub põhikohtuasja vaidluse lahendusest. Sellest lähtudes rõhutas ta, et isiku vahi all pidamine sõltub eelotsusetaotluse esitamise ajal Euroopa Kohtu otsusest, kuna tema vastus eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele võib vahetult mõjutada selle isiku vahistamise otsusele osaks saavat tagajärge. Lisaks täpsustas Euroopa Kohus, et tõkendi muutmine elukohast lahkumise keeluks ei mõjuta seda järeldust, kuna ka see võib oluliselt piirata asjaomase isiku vabadust.

30. juuni 2022. aasta kohtuotsus *Valstybės sienos apsaugos tarnyba jt (C-72/22 PPU, EU:C:2022:505)*

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Varjupaiga- ja sisserändepoliitika – Direktiiv 2011/95/EL – Artikkel 4 – Rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühised nõuded – Direktiiv 2013/32/EL – Artiklid 6 ja 7 – Rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 18 – Direktiiv 2013/33/EL – Artikkel 8 – Taotleja kinnipidamine – Kinnipidamise alus – Riikliku julgeoleku või avaliku korra kaitsmine – Varjupaigataotleja kinnipidamine liidu territooriumile ebaseadusliku sisenemise tõttu

Leedus kuulutati välja riiklik hädaolukord ja seejärel kuulutati välja erakorraline seisukord rändajate massilise sissevoolu tõttu eelkõige Valgevenest. Siis peeti Poolas reisidokumentide ja viisa puudumise tõttu kinni ebaseaduslikult Valgevenest Leetu sisenenud kolmanda riigi kodanik, kes anti üle Leedu ametiasutustele, kes otsustasid teda kinni pidada seni, kuni tema õigusliku seisundi kohta tehakse otsus. Asjaomane isik

esitas rahvusvahelise kaitse taotluse, mida ta kordas kirjalikult, kuid mis tunnistati vastuvõetamatuks põhjusel, et see oli esitatud järgimata Leedu õigusaktides sätestatud menetlusi, mis puudutavad rahvusvahelise kaitse taotluste esitamist välismaalaste massilisest sissevoolust põhjustatud hädaolukorras. Leetu ebaseaduslikult sisenenud välismaalasel ei ole võimalik nende õigusnormide kohaselt esitada selle liikmesriigi territooriumil rahvusvahelise kaitse taotlust. Samades õigusnormides on samuti sätestatud, et niisuguses hädaolukorras saab välismaalast kinni pidada ainuüksi seetõttu, et ta sisenes Leedu territooriumile ebaseaduslikult.

Neil tingimustel soovis Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (Leedu kõrgeim halduskohus), kes arutas asjaomase isiku kaebust tema kinnipidamist ette nägeva otsuse peale, kindlaks teha, kas niisugused õigusnormid on „menetlusdirektiivi“²³ ja „vastuvõtudirektiiviga“²⁴ vastuolus.

Nimetatud kohus esitas ka eelotsuse kiirmenetluse taotluse, mille Euroopa Kohus rahuldaski. Sellega seoses märkis Euroopa Kohus, et asjaomase isiku suhtes kohaldatakse Valstybės sienos apsaugos tarnyba (riiklik piirivalveamet Leedu Vabariigi siseministeeriumi juures) keskuses majutusmeedet koos liikumispäringuga, mis võttis temalt liikumisvabaduse, kuna ta ei saanud sellest keskusest ilma loa ja saatjata lahkuda. Euroopa Kohus märkis ka, et mis puudutab kinnipidamise ja põhikohtuasja lahendamise vahelist seost, siis nähtub eelotsusetaotlusest, et esimene küsimus puudutab põhikohtuasja kaebaja võimalust esitada rahvusvahelise kaitse taotlus ja seega kvalifitseerida ta varjupaigataotlejaks. Varjupaigataotlejaks kvalifitseerimine on vajalik selleks, et saaks kohaldada meedet, millega ei kaasne kinnipidamise mõistele omast liikumisvabaduse piirangut.

24. juuli 2023. aasta kohtuotsus (suurkoda) Lin (C-107/23 PPU, [EU:C:2023:606](#))

Eelotsusetaotlus – Euroopa Liidu finantshuvide kaitse – ETL artikli 325 lõige 1 – Finantshuvide kaitse konventsioon – Artikli 2 lõige 1 – Kohustus võidelda liidu finantshuve kahjustava pettuse vastu hoiatavate ja tõhusate meetmetega – Kriminaalkaristuste kehtestamise kohustus – Käibemaks – Direktiiv 2006/112/EÜ – Raske käibemaksupettus – Kriminaalvastutuse aegumistähtaeg – Konstitutsioonikohtu otsus, millega tunnistati kehtetuks riigisisene õigusnorm, mis reguleerib selle tähtaja katkemise põhjuseid – Süsteemne karistamatuse oht – Põhiõiguste kaitse – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 49 lõige 1 – Süütegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõte – Karistusseaduse ootuspärasuse ja täpsuse nõue – Leebema karistusseaduse (lex mitior) tagasiulatuv kohaldamise põhimõte – Õiguskindluse põhimõte – Põhiõiguste kaitse riigisisene standard – Liikmesriigi kohtute kohustus jätta liidu õigusele mittevastavuse korral kohaldamata selle liikmesriigi konstitutsioonikohtu ja/või kõrgeima kohtu otsused – Kohtunike distsiplinaarvastutus selliste otsuste järgimata jätmise korral – Liidu õiguse esimuse põhimõte

²³ Direktiiv 2013/32/EL.

²⁴ Direktiiv 2013/33/EL.

Asjaomased isikud jätsid 2010. aastal oma raamatupidamisdokumentidesse kandmata kaubandustehingud ja tulud, mis olid seotud aktsiisi peatamise korra alusel omandatud diislikütuse müügiga kodumaistele klientidele, tekitades seeläbi riigikassale kahju diislikütuse käibemaksu ja aktsiisi osas.

2018. aastal tunnistas Curtea Constitutională (Rumeenia konstitutsioonikohus) ühe riigisisese õigusnormi, mis reguleeris kriminaalvastutuse aegumistähtaaja katkemist, põhiseadusega vastuolus olevaks põhjendusel, et see eiras süütegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõtet. 2022. aastal täpsustas ta, et viimati nimetatud kohtuotsuse avaldamise kuupäevast kuni õigusvastaseks tunnistatud sätte asendanud sätte jõustumiseni 30. mail 2022 ei olnud Rumeenia positiivses õiguses ette nähtud ühtegi selle aegumistähtaaja katkemise alust.

Curtea de Apel Braşov (Braşovi apellatsioonikohus, Rumeenia) mõistis asjaomased isikud 2020. aastal süüdi maksupettuses, kuid nad vaidlustasid neid süüdimõistva kohtuotsuse põhjendusega, et aegumistähtaeg oli möödunud, ja tuginesid *lex mitiori* põhimõttele. Nad tuginesid Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie (Rumeenia kassatsioonikohus) 2022. aasta otsusele, mis võimaldab erakorralisi tühistamiskaebusi, mis põhinevad konstitutsioonikohtu otsustel. See kohus tõdes, et kui sellise tõlgendusega nõustuda, oleks aegumistähtaeg kõnealusel juhul möödunud enne, kui asjaomaste isikute suhtes tehtud süüdimõistev otsus jõustus, ning see oleks kaasa toonud kriminaalmenetluse lõpetamise ja nende süüdimõistmise võimatuse.

Selles kontekstis tekkis eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, kas niisugune tõlgendus on liidu õigusega kooskõlas, kuivõrd selle tagajärjel vabaneksid asjaomased isikud kriminaalvastutusest liidu finantshuve kahjustavate raskete pettuste eest. Peale selle rõhutas ta, et kui ilmneb, et liidu õigusega kooskõlas olev tõlgendamine ei ole võimalik, võib tal tekkida vajadus jätta konstitutsioonikohtu ja/või kassatsioonikohtu otsused kohaldamata. Uus distsiplinaarkord võimaldab aga karistada kohtunikke, kes on pahauskselt või raskest hooletusest eiranud nende kohtute otsuseid.

Mis puudutab kiireloomulisuse kriteeriumi, siis viitas Euroopa Kohus oma väljakujunenud kohtupraktikale selles küsimuses, märkides, et see kriteerium on täidetud, kui eelotsusetaotluse esitamise ajal ei viibi põhikohtuasjas asjasse puutuv isik vabaduses ja tema vahi alla jätmine sõltub selle kohtuasja lahendusest, ning tõdes, et asjaomastele isikutele oli mõistetud vanglakaristused (kaks neist olid oma karistust kandmas). Lisaks sellele, vastavalt eelotsusetaotluse esitanud kohtu vastusele selgitustaotlusele, viibisid kaks asjaomast isikut vangistuses ja nende kinnipidamine lõpetataks, kui ta otsustaks rahuldada erakorralised tühistamiskaebused, mille nad on talle esitanud neid süüdi mõistva kohtuotsuse peale. Lisaks sõltus asjaomaste poolte esitatud erakorraliste tühistamiskaebuste lahend Euroopa Kohtu vastustest esitatud küsimustele. Seetõttu lahendas Euroopa Kohus eelotsusetaotluse omal algatusel kiirmenetluses.

27. septembri 2023. aasta kohtumäärus Abboudnam (C-58/23, [EU:C:2023:748](#))

Eelotsusetaotlus – Euroopa Kohtu kodukorra artikkel 99 – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Varjupaigapoliitika – Rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühised nõuded – Direktiiv 2013/32/EL – Artiklid 22 ja 23 – Õigus õigusabile ja esindamisele – Artikli 46 lõige 4 – Mõistlik kaebetähtaeg – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus – Rahvusvahelise kaitse taotluse ilmselge põhjendamatusse tõttu rahuldamata jätmise kiirendatud menetluses

Maroko kodanik oli esitanud rahvusvahelise kaitse taotluse, mis jäeti Sloveenia Vabariigi siseministeeriumi kiirendatud menetluses tehtud otsusega rahuldamata põhjendusega, et see oli ilmselgelt põhjendamatu.

Asjaomane isik esitas otsuse peale kaebuse, väites, et otsuse nõuetele mittevastav teatavakstegemine rikkus tema õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, kuna tegelikult oli tal vaid üks päev aega oma kaebuse ettevalmistamiseks. Lisaks, kuna ta rääkis ainult araabia keelt ja tal ei olnud tõlki, pidi ta oma advokaadiga suhtlema elektrooniliselt tõlgitud lühisõnumeid (SMS) kasutades.

Vastavalt vaidlusalustele riigisisestele õigusnormidele on sellise otsuse vaidlustamise tähtaeg lühendatud viieteistkümnelt päevalt kolmele päevale alates otsuse teatavakstegemisest.

Sellela seoses küsis Upravno sodišče (Sloveenia halduskohus), kes arutas selle rahuldamata jätmise peale esitatud kaebust, Euroopa Kohtult, kas riigisisestel õigusnormidel, mis näevad kohtusse kaebuse esitamiseks otsuse peale, millega jäetakse rahvusvahelise kaitse taotlus kiirendatud menetluses ilmselge põhjendamatusse tõttu rahuldamata, ette kolmepäevase tähtaja, mis hõlmab riigipühasid ja puhkepäevi, on kooskõlas direktiivi 2013/32 artikli 46 lõikega 4 koostoimes harta artikli 47 esimese lõiguga.

Lisaks palus eelotsusetaotluse esitanud kohus, et eelotsusetaotlus lahendataks kiirmenetluses, põhjendades seda ühelt poolt sellega, et direktiivi 2013/32 artikli 46 lõike 4 tõlgendamise küsimus, mille ta Euroopa Kohtule esitas, mõjutab talle esitatud sarnaste kaebuste läbivaatamist, ning teiselt poolt, et kuna selles asjas tõstatatud õigusküsimus puudutas õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, siis õigustas see oma olemuselt vastuse andmist võimalikult kiiresti.

Pärast selle taotluse rahuldamata jätmist põhjusel, et kiireloomulisuse tingimus ei olnud kõnealusel juhul täidetud, selgitas Euroopa Kohus mitut aspekti, mis ei mõjuta kiirmenetluse alustamist. Nii ei saa see, kui otsus, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus peab pärast Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitamist tegema, võib puudutada suurt hulka isikuid või õiguslikke olukordi, iseenesest kujutada endast erandlikku asjaolu, mis õigustaks eelotsuse kiirmenetluse kohaldamist. Mis puudutab põhjendust, et iga eelotsusetaotlus, mis on seotud tõhusa õiguskaitsevahendi õigust käsitleva sätte tõlgendamisega, eeldab Euroopa Kohtu kiiret vastust, siis leidis Euroopa

Kohus, et selline põhjendus ei ole iseenesest piisav, et õigustada asja suhtes kiirmenetluse kohaldamist, kuna see on menetluslik vahend, mille eesmärk on reageerida erakordselt kiireloomulisele olukorrale. Euroopa Kohus lisas, et kuna riigisisese õiguse kohaselt ei saa põhikohtuasja kaebajat välja saata seni, kuni tema elamisloa taotluse kohta tehtud otsus ei ole jõustunud, võib välistada ohu, et ta saadetakse tagasi riiki, kus teda võidakse karistada surmanuhtlusega, piinata või talle võiks osaks saada muu ebainimlik või alandav karistus või kohtlemine.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus palus samuti, et eelotsusetaotlus lahendataks kiirendatud menetluses, samadel põhjustel, millele ta tugines oma kiirmenetluse taotluse toetuseks. Euroopa Kohtu president jättis aga kiirendatud menetluse taotluse rahuldamata samadel põhjustel, mis on selgitatud kiirmenetluse taotluse puhul.

2.3. Põhiõiguste riive oht

16. veebruari 2017. aasta kohtuotsus C. K. jt (C-578/16 PPU, [EU:C:2017:127](#))

Eelotsusetaotlus – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Piirid, varjupaik ja sisseränne – Dublini süsteem – Määrus (EÜ) nr 604/2013 – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 4 – Ebainimlik või alandav kohtlemine – Raskesti haige varjupaigataotleja üleandmine tema taotluse läbivaatamise eest vastutavale liikmesriigile – Piisava aluse puudumine selleks, et arvata, et selles liikmesriigis esinevad tõendatud süsteemsed vead – Liikmesriigi kohustused enne üleandmise teostamist

Selles kohtuasjas olid Süüria kodanik ja Egiptuse kodanik sisenenud Horvaatia Vabariigi väljastatud viisa abil Euroopa Liidu territooriumile ning esitanud seejärel Sloveenia Vabariigile varjupaigataotlused. Sloveenia ametiasutused saatsid seejärel Horvaatia ametiasutustele vastuvõtmispalve, kuna Horvaatia Vabariik oli Dublini III määruse kohaselt nende taotluste läbivaatamise eest vastutav liikmesriik. Horvaatia Vabariik rahuldaski selle palve. Kuna aga Süüria kodanik oli rase, tuli asjaomaste isikute üleandmine lapse sünnini edasi lükata. Seejärel vaidlustasid need isikud üleandmise, väites esiteks, et sellel oleksid negatiivsed tagajärjed Süüria kodaniku tervislikule seisundile, mis võib mõjutada ka vastsündinu heaolu, ning teiseks, et Horvaatias olid nad kannatanud neile suunatud rassiliste avalduste ja vägivalla all. Üleandmisotsus tühistati kõigepealt esimeses kohtuastmes, kuid Vrhovno sodišče (Sloveenia kõrgeim kohus) jättis üleandmisotsuse apellatsioonistmes muutmata. Ustavno sodišče (konstitutsioonikohus, Sloveenia), kelle poole asjaomased isikud pöördusid, tühistas siiski viimati nimetatud kohtu otsuse ja saatis kohtuasja sellele kohtule uue otsuse tegemiseks tagasi.

Selles kontekstis palus Vrhovno sodišče (Sloveenia kõrgeim kohus) Euroopa Kohtul täpsustada Dublini III määruse artiklis 17 ette nähtud kaalutusõigust käsitlevat sätet, mis erandina võimaldab liikmesriigil vaadata läbi talle esitatud rahvusvahelise kaitse

taotluse isegi siis, kui ta selle määrusega kehtestatud kriteeriumide kohaselt selle läbivaatamise eest vastutav ei ole.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus taotles ka kiirmenetluse kohaldamist, märkides, et Süüria kodaniku tervislikku seisundit arvestades tuleb tema staatuse küsimus lahendada võimalikult kiiresti. Sellega seoses leidis Euroopa Kohus, et ei saa välistada, et kaebajad antakse Horvaatiale üle enne tavapärase eelotsusemenetluse lõppu. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohtult paluti selgitusi²⁵, märkis viimane, et kuigi esimese astme kohus oli teinud määruse peatada asjaomaste isikute üleandmisotsuse täitmine, ei peata mitte ükski kohtulik meede selle otsuse täitmist liikmesriigi menetluse praeguses staadiumis. Seega rahuldas Euroopa Kohus eelotsuse kiirmenetluse taotluse.

7. märtsi 2017. aasta kohtuotsus (suurkoda) X ja X (C-638/16 PPU, [EU:C:2017:173](#))

Eelotsusetaotlus – Määrus (EÜ) nr 810/2009 – Artikli 25 lõike 1 punkt a – Piiratud territoriaalse kehtivusega viisa – Niisuguse viisa väljastamine humanitaarkaaluks või rahvusvaheliste kohustuste täitmiseks – Mõiste „rahvusvahelised kohustused“ – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon – Genfi konventsioon – Viisa väljastamine juhul, kui esineb tõendatud oht, et rikutakse põhiõiguste harta artiklit 4 ja/või artiklit 18 – Kohustuse puudumine

Süüria kodanikest abielupaar ja nende kolm last, kes elavad Süürias, esitasid Belgia saatkonnale Liibanonis määruse nr 810/2009²⁶ (nn viisaeeskiri) artikli 25 lõike 1 punkti a alusel humanitaarviisa taotlused ning pöördusid siis tagasi Süürias. Taotlused esitati piiratud territoriaalse kehtivusega viisade saamiseks, et perekonnal oleks võimalik Süüriast lahkuda ja esitada hiljem varjupaigataotlus Belgias. Kaebajad rõhutasid, et ühe neist oli terroristlik rühmitus röövinud ja teda piinanud ning lõpuks lunaraha vastu vabaks lasknud. Üldiselt rõhutasid kaebajad julgeolekuolukorra halvenemist Süürias ning samuti asjaolu, et õigeusklike kristlaste kogukonda kuulumise tõttu on neil karta tagakiusamist. Nende taotlused jäeti rahuldamata muu hulgas seetõttu, et nad kavatsesid viibida Belgias rohkem kui 90 päeva, ja et Belgia diplomaatilised esindused ei kuulu nende asutuste hulka, kus välismaalane võib esitada varjupaigataotluse.

Conseil du contentieux des étrangers'l (välismaalaste küsimustes pädev halduskohus, Belgia), kellele esitati selle rahuldamata jätmise otsuse peale kaebus, tekkis küsimus, kui suur on liikmesriikidel selles kontekstis olev kaalutlusruum, võttes eelkõige arvesse kohustusi, mis tulenevad harta artiklist 4 (piinamise ning ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise keeld) ja artiklist 18 (varjupaigaõigus). Seetõttu esitas ta Euroopa Kohtule mitu eelotsuse küsimust.

²⁵ Euroopa Kohtu kodukorra artikli 101 lõike 1 alusel esitatud taotlus.

²⁶ Määrus (EÜ) nr 810/2009.

Conseil du contentieux des étrangers palus samuti lahendada kohtuasi eelotsuse kiirmenetluses. Selle taotluse põhjendamiseks tõi ta relvastatud konfliktist tingitud keerulise olukorra Süürias, asjaolu, et kaebajate lapsed on väikesed, et kaebajad on eriti haavatavad, sest nad kuuluvad õigeusklike kristlaste kogukonda, ja asjaolu, et selles kohtus on pooleli äärmiselt kiireloomuline täitmise peatamise menetlus. Sellega seoses täpsustas ta, et käesolev menetlus peatab põhikohtuasjas menetluse.

Euroopa Kohus rahuldab eelotsuse kiirmenetluse taotluse. Ta rõhutas sellega seoses, et vaidlust ei ole selle üle, et vähemalt selle kuupäeva seisuga, mil vaadatakse läbi eelotsuse kiirmenetluse taotlus, valitseb oht, et kaebajaid võidakse tõepoolest kohelda ebainimlikult või alandavalt. Euroopa Kohtu sõnul tuleb seda asjaolu aga pidada kiirmenetluse kohaldamise aluseks olevaks kiireloomuliseks asjaoluks.

27. septembri 2018. aasta kohtumäärus FR (C-422/18 PPU, [EU:C:2018:784](#))

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Euroopa Kohtu kodukorra artikkel 99 – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise ühine kord – Direktiiv 2013/32/EL – Artikkel 46 – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 18, artikli 19 lõige 2 ja artikkel 47 – Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile – Otsus, millega jäetakse rahvusvahelise kaitse taotlus rahuldamata – Riigisisised õigusnormid, mis näevad ette teise kohtuastme – Automaatne peatav toime, mis on ainult esimeses kohtuastmes esitatud kaebusel

Nigeeria kodanik esitas Itaalias varjupaigataotluse. Ta põhjendas oma taotlust sellega, et ta oli sunnitud oma päritoluriigist lahkuma põhjusel, et riigi ametiasutused olid avastanud, et tal on homoseksuaalne suhe, ning et seetõttu võidi ta kinni pidada ja vahi alla võtta. Pärast seda, kui pädev asutus oli jätnud varjupaigataotluse rahuldamata ja Tribunale di Milano (Milano esimese astme kohus, Itaalia) jätnud selle otsuse muutmata, esitas Nigeeria kodanik esiteks kassatsioonkaebuse ja teiseks Tribunale di Milanole (Milano esimese astme kohus) ajutise meetme kohaldamise taotluse, paludes sel kohtul oma otsuse täitmine peatada. Riigisiseste õigusnormide²⁷ kohaselt peab aga kohus sellise peatamistaotluse suhtes otsuse tegemisel hindama seda, kas tema otsuse peale esitatud kassatsioonkaebuses esitatud väited on põhjendatud, mitte aga seda, kas nimetatud taotlejale kaasneks selle otsuse täitmisega oht tõsise ja korvamatu kahju tekkimiseks.

²⁷ 25. jaanuari 2008. aasta seadusandlik dekreet nr 25, millega võetakse üle direktiiv 2005/85/EÜ liikmesriikides pagulasseisundi omistamise ja äravõtmise menetluse miinimumnõuete kohta (Decreto legislativo n. 25 – Attuazione della direttiva 2005/85/CE recante norme minime per le procedure applicate negli Stati membri ai fini del riconoscimento e della revoca dello status di rifugiato; GURI nr 40, 16.2.2008), muudetud 17. veebruari 2017. aasta dekreetsaadusega nr 13 „Kiireloomulised sätted rahvusvahelise kaitse valdkonnas menetluste kiirendamise ja ebaseadusliku sisserändega võitlemise kohta” (decreto-legge n. 13 – Disposizioni urgenti per l’accelerazione dei procedimenti in materia di protezione internazionale, nonche’ per il contrasto dell’immigrazione illegale; GURI nr 40, 17.2.2017), mis kinnitati muudetud redaktsioonis seadusena 13. aprilli 2017. aasta seadusega nr 46.

Tribunale di Milano (Milano esimese astme kohus) küsis Euroopa Kohtult nende riigisiseste õigusnormide kooskõla kohta direktiiviga 2013/32²⁸ koosmõjus harta artikliga 47, mis tagab õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile.

Ka see kohus taotles kiirmenetluse kohaldamist. Ta märkis sellega seoses, et kaebajal on kohustus lahkuda viivitamatult Itaalia territooriumilt ning ta võidakse igal hetkel saata tagasi Nigeeriasse, kus teda reaalselt ohustab surmanuhtlus, piinamine või muu ebainimlik või alandav kohtlemine või karistus. Lisaks rõhutas eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Euroopa Kohtu vastus esitatud küsimusele võib otsustavalt mõjutada seda, kas kaebaja võib jääda oma kassatsioonkaebuse lahendit oodates Itaalia territooriumile. Selles kontekstis märkis Euroopa Kohus, et ei saa välistada võimalust, et kaebaja saadetakse enne tavapärase eelotsusemenetluse lõppu Nigeeriasse tagasi, ning otsustas seega eelotsuse kiirmenetluse taotluse rahuldada.

17. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus UD (C-393/18 PPU, [EU:C:2018:835](#))

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Õiguslane koostöö tsiviilasjades – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Artikli 8 lõige 1 – Kohtualluvus vanemliku vastutusega seotud asjades – Mõiste „lapse harilik viibimiskoht“ – Füüsilise kohalviibimise nõue – Ema ja lapse kinnipidamine kolmandas riigis ema tahte vastaselt – Ema ja lapse põhiõiguste rikkumine

Pärast abiellumist Briti kodanikuga sai üks Bangladeshis kodanik viisa, mis võimaldas tal asuda elama Ühendkuningriiki. Seejärel sõitis paar Bangladeshis kodaniku raseduse ajal Bangladeshis. Nende tütar on seal sündinud ning pole kunagi Ühendkuningriigis elanud, sest isa naasis sinna üksi. Vastavalt ema väidetele, mille isa on vaidlustanud, meelitas isa teda sünnitama kolmandas riigis ning avaldas survet, et ta jääks koos lapsega elama sinna, kus ei ole gaasi, elektrit ega puhast vett, kus tal ei ole mitte mingisugust sissetulekut ning kus sealne kogukond teda häbimärgistab. Seetõttu esitas ema kaebuse High Court of Justice'i (Inglismaa ja Wales) Family Divisionile (kõrge kohus (Inglismaa ja Wales), perekonnaasjade osakond, Ühendkuningriik), paludes, et laps võetaks selle kohtu kaitse alla ja antaks korraldus lasta neil Ühendkuningriiki tagasi pöörduda.

Nimetatud kohus pidas kõigepealt vajalikuks lahendada küsimus, kas lapse suhtes otsuste tegemine kuulub tema pädevusse, mis tähendab, et tuli kindlaks teha, kas võib asuda seisukohale, et lapse harilik viibimiskoht määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 tähenduses on Ühendkuningriigis, kuigi ta ei ole kunagi selles liikmesriigis viibinud. Lisaks küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas kohtuasja asjaolud, eelkõige isa käitumine ning ema või lapse põhiõiguste rikkumine mõjutavad seda mõistet „harilik viibimiskoht“.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus taotles samuti, et eelotsusetaotlus lahendataks kiirmenetluses ja Euroopa Kohus rahuldaski selle taotluse. Euroopa Kohus märkis sellega

²⁸ Direktiiv 2013/32/EL.

seoses, et kui tuvastatakse, et isa on ema sundinud, on lapse heaolu praegu väga tõsiselt ohus. Last puudutavate kohtulahendite viibimine pikendaks selle olukorra kestust ja see võib tõsiselt või isegi korvamatult kahjustada selle lapse arengut. Edasi märkis Euroopa Kohus, et selline viivitamine võib võimaliku Ühendkuningriiki tagasipöördumise korral samuti seada ohtu lapse integreerumise uude perekondlikku ja sotsiaalsesse keskkonda. Lõpuks rõhutas Euroopa Kohus, et lapse arendamise ja kujunemise muudab eriti tundlikuks asjaolu, et ta on väga noor (aasta ja kaks kuud eelotsusetaotluse esitamise kuupäeval).

14. mai 2020. aasta otsus (suurkoda) Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Délalföldi Regionális Igazgatóság (C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, [EU:C:2020:367](#))

Eelotsusetaotlus – Varjupaiga- ja sisserändepoliitika – Direktiiv 2013/32/EL – Rahvusvahelise kaitse taotlus – Artikli 33 lõige 2 – Vastuvõetamatuks tunnistamise alused – Artikkel 40 – Korduvad taotlused – Artikkel 43 – Menetlused piiril – Direktiiv 2013/33/EL – Artikli 2 punkt h ning artiklid 8 ja 9 – Kinnipidamine – Õiguspärasus – Direktiiv 2008/115/EL – Artikkel 13 – Tõhusad õiguskaitsevahendid – Artikkel 15 – Kinnipidamine – Õiguspärasus – Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – Liidu õiguse esimuse põhimõte

Põhikohtuasjades taotlesid Afganistani ja Iraani kodanikud, kes olid saabunud Ungarisse Serbia kaudu, Ungaris varjupaika Serbia-Ungari piiril asuvas Röske transiiditsoonis. Nende taotlused jäeti Ungari õiguse kohaselt vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata ja tehti otsused saata isikud tagasi Serbiasse. Serbia aga keeldus puudutatud isikuid oma territooriumile tagasi lubamast põhjusel, et liiduga sõlmitud tagasivõtulepingus ette nähtud tingimused ei olnud täidetud. Pärast seda otsust ei vaadanud Ungari ametiasutused eespool nimetatud taotlusi siiski sisuliselt läbi, vaid muutsid algses tagasisaatmisotsuses nimetatud sihtriiki, asendades selle puudutatud isikute vastava päritoluriigiga. Kaebajad vaidlustasid need muutmisotsused, kuid nende vaie jäeti rahuldamata. Vaatamata sellele, et Ungari õiguse kohaselt puudub edasikaebamisvõimalus, pöördusid nad kohtusse, paludes need otsused tühistada ja kohustada varjupaigaasjades pädevat asutust uut varjupaigamenetlust läbi viima. Nad esitasid kohtule ka tegevusetuse kaebused seoses nende paigutamisega Röske transiiditsooni ja seal hoidmisega. Nimelt pidid nad esialgu elama Röske transiiditsooni sektoris, mis on mõeldud varjupaigataotlejatele, ning seejärel, mõni kuu hiljem kohustati neid elama kõnealuse tsooni selles sektoris, mis on mõeldud neile kolmandate riikide kodanikele, kelle varjupaigataotlus on rahuldamata jäetud, ning selles sektoris viibivad nad tänaseni.

Szegedi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (Szegedi haldus- ja töökohus, Ungari), kellele esitati selle rahuldamata jätmise otsuse peale kaebus, esitas Euroopa Kohtule

eelotsusetaotluse direktiivi 2013/32/EL²⁹ ja direktiivi 2013/33/EL³⁰ tõlgendamise kohta, mis puudutab eelkõige tagajärgi, mis kaasnevad sellega, kui kolmas riik ei võta tagasi neid välismaalasi, kelle rahvusvahelise kaitse taotlus on vastuvõetamatuks tunnistatud, nende isikute transiiditsoonis majutamise kvalifitseerimist kinnipidamist reguleerivate liidu õiguse sätete alusel ning nende õigust tõhusale õiguskaitsele, eelkõige liikmesriigi kohtu poolt esialgse õiguskaitse kohaldamise kaudu.

Samuti taotles eelotsusetaotluse esitanud kohus kiirmenetluse kohaldamist põhjusel, et põhikohtuasja kaebajatelt oli võetud vabadus. Ta viitas ka asjaolule, et kinnipidamistingimused olid rasked, eelkõige mõnede isikute kõrge vanuse ja terviseprobleemide tõttu, samuti ühe alaealise lapse vaimse tervise halvenemise tõttu, kes viibis koos oma isaga Röske transiiditsooni sektoris, mis oli ette nähtud kolmandate riikide kodanikele, kelle varjupaigataotlus oli tagasi lükatud. Lisaks märkis nimetatud kohus, et Euroopa Kohtu vastustel esitatud küsimustele oli otsene ja otsustav mõju põhikohtuasjade lahenditele ning eelkõige põhikohtuasjade kaebajate kinnipidamise jätkamisele.

Euroopa Kohus rahuldab kiirmenetluse taotluse, põhjendades seda muu hulgas varjupaigapõhiõiguste rikkumise ohuga (harta artiklid 18 ja 19) ja ühe asjaomase kodaniku, kes on alaealine laps, vaimse tervisega. Euroopa Kohus märkis, et põhikohtuasjade kaebajate suhtes olid tehtud otsused, millega oli neile tehtud ettekirjutus pöörduda oma päritoluriiki tagasi, mistõttu võidakse nad sinna lühikese aja jooksul tagasi saata, samas kui eelotsusetaotlused esitanud kohtu sõnul ei ole ükski kohus nende kaebajate varjupaigataotluste esitamise põhjusi kunagi analüüsinud. Seega ei saa välistada, et nende otsuste alusel, mis jäeti muutmata kohtumäärustega, mille tühistamist eelotsusetaotlused esitanud kohtus taotletakse, saadetakse põhikohtuasjade kaebajad juhul, kui neid asju ei lahendata kiirmenetluses, nende päritoluriikidesse välja enne eelotsusemenetluse lõppu, ning et selle väljasaatmise tõttu võib neile osaks saada harta artikliga 18 ja artikli 19 lõikega 2 vastuolus olev kohtlemine. Pealegi, arvestades asjaolu, et üks põhikohtuasja kaebajatest oli alaealine, kelle vaimne ja psüühiline tervis halveneb tema viibimise tõttu Röske transiiditsoonis, pikendaks viivitus kohtuotsuse tegemisel seda olukorda ja võiks seega tõsiselt või isegi korvamatult kahjustada selle lapse arengut.

20. jaanuari 2022. aasta otsus *Landeshauptmann von Wien* (pikaajalise elaniku staatuse kaotamine) (C-432/20, [EU:C:2022:39](#))

Eelotsusetaotlus – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Sisserändepoliitika – Direktiiv 2003/109/EÜ – Artikli 9 lõike 1 punkt c – Pikaajalisest elanikust kolmanda riigi kodaniku staatuse kaotamine – Äraolek Euroopa Liidu territooriumilt 12 järjestikuse kuu jooksul – Selle äraoleku katkestamine – Ebakorrapärased ja lühiajalised viibimised liidu territooriumil

²⁹ Direktiiv 2013/32/EL.

³⁰ Direktiiv 2013/33/EL.

Põhikohtuasjas oli vaidlus Kasahstani kodaniku ja Landeshauptmann von Wieni (Austria liidumaa valitsusjuht, Austria) vahel viimase keeldumise üle pikendada selle kodaniku pikaajalise elaniku elamisloa kehtivust.

Verwaltungsgericht Wien (Viini halduskohus, Austria) tuvastas, et kuigi põhikohtuasja kaebaja ei olnud aastatel 2013–2018 kaheteistkümne järjestikuse kuu jooksul Euroopa Liidust lahkunud, viibis ta riigi territooriumil igal aastal vaid mõned päevad. See piiratud kohalolek oli seega põhjus, miks keelduti tema elamisloa pikendamisest. Sellega seoses esitas kaebaja Euroopa Komisjoni seadusliku rände eksperdigrupi õigusliku analüüsi, milles märgitakse, et direktiivi 2003/109³¹ artikli 9 lõike 1 punkti c kohaselt toob pikaajalise elaniku staatuse kaotamise kaasa ainult füüsiline äraolek liidu territooriumilt 12 järjestikuse kuu jooksul, sõltumata sellest, kas asjaomane taotleja elas liidu territooriumil tegelikult või kas seal oli tema alaline elukoht. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leidis, et see analüüs toetab põhikohtuasja kaebaja argumente, mille kohaselt piisab isegi lühiajalisest viibimisest, nagu käesolevas asjas, et säilitada tema pikaajalise elaniku staatus direktiivi 2003/109 tähenduses.

Sellega seoses esitas Verwaltungsgericht Wien (Viini halduskohus) Euroopa Kohtule küsimuse tingimuste kohta, mis on direktiivi 2003/109 artikli 9 lõike 1 punktiga c kehtestatud selleks, et liikmesriigi ametiasutused võiksid tühistada pikaajalisest elanikust kolmanda riigi kodaniku staatuse.

Lisaks palus eelotsusetaotluse esitanud kohus, et eelotsusetaotlus lahendataks kiirmenetluses, märkides eelkõige, et põhikohtuasja kaebaja ja tema abikaasa ning nende nelja alaealise lapse viimane elukoht on Ühendkuningriigis, kus nad viibivad selle riigi mitmeaastase kehtivusega elamislubade alusel. Põhikohtuasja kaebaja soovis siiski uuesti Austriasse elama asuda ja seda, et temaga ühineks tema pereliikmed perekonna taasühinemise korras, selline samm aga eeldab kehtivate riigisiseste õigusnormide kohaselt, et kõigepealt tuvastataks, et sellel kaebajal on endiselt õigus pikaajalise elaniku staatusele. Jättes kiirmenetluse taotluse rahuldamata, märkis Euroopa Kohus, et eelotsusetaotluse esitanud kohus ei olnud piisavalt esile toonud asjaolusid, mis võimaldaks tuvastada, et selles asjas on otsuse tegemine kiireloomuline. Eelkõige ei ole kohus viidanud ohule, et põhikohtuasja kaebaja ja tema pereliikmete suhtes kohaldatakse Ühendkuningriigis või Austrias väljasaatmise meetmeid, ega ka olukorrale, kus nende põhiõiguste austamine, nagu õigus perekonnelule, on ohtu sattunud.

³¹ Direktiiv 2003/109/EÜ.

II. Kiirendatud menetlus

1. Kiirendatud menetluse kohaldamist õigustavad põhjused

1.1. Eelotsusetaotluse esemeks oleva tõlgendusvaldkonna laad ja tundlikkus

22. veebruari 2008. aasta kohtumäärus *Kozłowski* (C-66/08, [EU:C:2008:116](#))³²

Kiirendatud menetlus

Põhikohtuasi puudutas Poola kodanikku, kes oli juba mitu aastat, küll mitte pidevalt ja nähtavasti ebaseaduslikult, elanud Saksamaal, kus ta kandis sel ajal ka vangistust. Üks Poola kohus oli selle kodaniku suhtes teinud Euroopa vahistamismääruse talle varem mõistetud vangistuse täideviimiseks. Selles kontekstis tekkis Oberlandesgericht Stuttgartil (liidumaa kõrgeim üldkohus Stuttgartis, Saksamaa), kellel tuli otsustada, kas anda asjaomane isik Poola ametiasutustele üle, küsimus, kuidas tõlgendada raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 6 sätestatud elukoha tingimust. See säte näeb nimelt ette Euroopa vahistamismääruse vabatahtliku täitmata jätmise aluse juhuks, kui tagaotsitav „viibib vahistamismäärust täitvas liikmesriigis või on selle kodanik või omab seal elukohta“ ning see riik kohustub välismaal mõistetud karistuse täide viima.

Oberlandesgericht Stuttgart (liidumaa kõrgeim üldkohus Stuttgartis) esitas lisaks taotluse, et eelotsusetaotlus lahendataks kiirmenetluses põhjusel, et asjaomase isiku kinnipidamine Saksamaa territooriumil peaks peatselt lõppema ning ta võidakse ka tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastada.

Olles märkinud, et eelotsuse kiirmenetluse taotlust, mida ei saa käesolevas asjas rahuldada, tuleb käsitada kiirendatud menetluse taotlusena³³, lisas Euroopa Kohtu president, et see kohtuasi tekitab tõlgendamisprobleeme, mis puudutavad Euroopa seadusandja tegevuse tundlikku valdkonda ja Euroopa vahistamismääruse toimimise keskseid aspekte, mille kohta Euroopa Kohtul palutakse esimest korda otsus teha. Nimelt võivad taotletud tõlgendusel olla üldised tagajärjed nii asutustele, kellel tuleb teha Euroopa vahistamismääruse raames koostööd, kui ka tagaotsitavate õigustele, kuna nemad on ebakindlas olukorras. Samuti leidis Euroopa Kohtu president, et kiire vastus võimaldaks vahistamismäärust täitval õigusasutusel teha otsus talle esitatud üleandmistaoitluse kohta parimatel võimalikel tingimustel, andes talle sellega võimaluse täita talle raamotsusega 2002/584 pandud kohustused võimalikult kiiresti. Seega otsustas ta lahendada kohtuasja kiirendatud menetluses.

³² Vt ka 17. juuli 2008. aasta kohtuotsus (suurkoda) *Kozłowski* (C-66/08, [EU:C:2008:437](#)).

³³ Vt eespool, käesoleva ülevaate II osas pealkirjaga „Kiirendatud menetlus“ jaotist „1. Eelotsuse kiirmenetluse kohaldamisala“.

1.2. Eelotsusetaotluses käsitletav eriti tõsine õiguslik ebakindlus

4. oktoobri 2012. aasta kohtumäärus *Pringle* (C-370/12, [EU:C:2012:620](#))³⁴

Kiirendatud menetlus

See kohtuasi on seotud Euroopa stabiilsusmehhanismi (ESM) loomisega pärast 2010. aastal tekkinud euroala finantskriisi. Selle rahvusvahelise finantseerimisasutuse eesmärk on nimelt mobiliseerida vahendeid ja anda finantsstabiilsustoetust euroala liikmetele, kes on tõsistes rahalistes raskustes või kellel on oht sellistesse raskustesse sattuda. Kõnealusel juhul esitas liri parlamendiliige liri valitsuse vastu kaebuse. Ta väitis, et otsus 2011/199³⁵ on kehtetu, ja lisas, et 2. veebruaril 2012 sõlmitud Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamislepingut³⁶ ratifitseerides, heaks kiites või vastu võttes võtab lirimaa endale kohustused, mis ei ole kooskõlas Euroopa Liidu aluseks olevate lepingutega.

Selles kontekstis pöördus Supreme Court (lirimaa kõrgeim kohus) Euroopa Kohtu poole ja palus kohaldada kiirendatud menetlust, väites, et ESMi asutamislepingu õigeaegne ratifitseerimine lirimaa poolt omab suurt tähtsust teistele Euroopa stabiilsusmehhanismi liikmetele ning eriti nendele, kellel on tarvis finantsabi. Kuigi lirimaa, nagu ka kõik teised ESMi asutamislepingu allkirjastanud liikmesriigid, oli vahepeal selle lepingu ratifitseerinud, märkis Euroopa Kohus, et selles kohtuasjas esitatud eelotsuse küsimused tõid ilmsiks ebakindluse selle lepingu kehtivuse osas. Rõhutades finantskriisi erandlikke asjaolusid, millistel see leping sõlmiti, otsustas Euroopa Kohus, et kiirendatud menetluse kohaldamine on vajalik, et võimalikult kiiresti kõrvaldada ebakindlus, mis kahjustab ESMi asutamislepingu eesmärki säilitada euroala stabiilsus.

15. veebruari 2017. aasta kohtumäärused *Mengesteab* (C-670/16, [EU:C:2017:120](#))³⁷ ja

15. veebruari 2017. aasta kohtumäärus *Jafari* (C-646/16, [EU:C:2017:138](#))³⁸

Kiirendatud menetlus

Kohtuasjas *Mengesteab* (C-670/16) taotles Eritrea kodanik varjupaika Saksamaa ametiasutustelt, kes väljastasid talle seepeale registreerimistunnistuse, kusjuures Saksa õiguses³⁹ eristatakse selles suhtes ühelt poolt varjupaiga soovist teatamist ja sellise

³⁴ Vt ka 27. novembri 2012. aasta kohtuotsus *Pringle* (C-370/12, [EU:C:2012:756](#)).

³⁵ Otsus 2011/199/EL.

³⁶ Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamisleping on sõlmitud Brüsselis (Belgia) 2. veebruaril 2012 järgmiste riikide vahel: Belgia Kuningriik, Saksamaa Liitvabariik, Eesti Vabariik, lirimaa, Kreeka Vabariik, Hispaania Kuningriik, Prantsuse Vabariik, Itaalia Vabariik, Küprose Vabariik, Luksemburgi Suurhertsogiriik, Malta, Madalmaade Kuningriik, Austria Vabariik, Portugali Vabariik, Sloveenia Vabariik, Slovaki Vabariik, Soome Vabariik. See jõustus 27. septembril 2012.

³⁷ Vt ka 26. juuli 2017. aasta kohtuotsus (suurkoda) *Mengesteab* (C-670/16, [EU:C:2017:587](#)).

³⁸ Vt ka 26. juuli 2017. aasta kohtuotsus (suurkoda) *Jafari* (C-646/16, [EU:C:2017:586](#)).

³⁹ Varjupaigaseadus (Asylgesetz) 2. septembril 2008 avaldatud redaktsioonis (*BGBI.* 2008 I, lk 1798).

tunnistuse väljastamist ning teiselt poolt vormikohast varjupaigataotluse esitamist. Kui asjaomane isik oli lõpuks saanud esitada sellise varjupaigataotluse, palusid Saksa ametiasutused üheksa kuud hiljem Itaalia ametiasutustel ta vastu võtta, kuna Itaalia Vabariik oli Dublini III määruse kohaselt tema taotluste läbivaatamise eest vastutav liikmesriik. Sellest tulenevalt jäeti asjaomase isiku varjupaigataotlus rahuldamata ja ta otsustati anda üle Itaaliale. Verwaltungsgericht Mindenil (Mindeni halduskohus, Saksamaa), kellele oli üleandmisotsuse peale edasi kaevatud, tekkis ühelt poolt küsimus, kas varjupaigataotleja võiks tugineda vastuvõtmispalve esitamise tähtaja möödumisele, ja teiselt poolt, kuidas seda tähtaega arvutada. Dublini III määruse artikli 21 lõike 1 kohaselt läheb nimelt ette nähtud tähtaegade järgimata jätmise korral vastutus taotluse läbivaatamise eest üle liikmesriigile, kus taotlus esitati. Verwaltungsgericht Minden (Mindeni halduskohus) märkis siiski, et selline hiline mine oli Saksamaal väga tavaline, kuna alates 2015. aastast on varjupaiga taotlejate arv erakordselt kasvanud.

Kohtuasjas Jafari (C-646/16) olid ühe Afganistani pere liikmed ületanud Serbia ja Horvaatia vahelise piiri. Horvaatia ametiasutus korraldas seejärel nende veo Sloveenia piirini, eesmärgiga aidata neil siirduda teistesse liikmesriikidesse, et nad saaksid seal esitada rahvusvahelise kaitse taotluse, mida pere Austrias ka tegi. Kuna aga Dublini III määrus näeb ette, et vastutab see liikmesriik, kelle välispiir ületati ebaseaduslikult, siis palusid Austria ametiasutused Horvaatia ametiasutustel asjaomased isikud vastu võtta. Pere taotlused jäeti seega rahuldamata ja pereliikmed otsustati Horvaatiale üle anda. Nende otsuste peale esitatud kaebust menetlev Verwaltungsgerichtshof (Austria kõrgeim halduskohus) küsis Euroopa Kohtult, kuidas tuleb kohaldada Dublini III määruse artiklites 12 ja 13 ette nähtud elamisloa või viisa väljastamise ning liikmesriiki sisenemise ja/või seal viibimise kriteeriume.

Mõlemad eelotsusetaotluse esitanud kohtud palusid kohaldada kiirendatud menetlust ning Euroopa Kohtu president rahuldab nende taotlused.

Nendes kahes kohtuasjas märkis Euroopa Kohtu president kõigepealt, et tavaliselt ei saa nende isikute või õiguslike olukordade suur arv, keda või mida otsus, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus peab pärast Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitamist tegema, potentsiaalselt puudutab, iseenesest kujutada endast erandlikku asjaolu, mis õigustaks kiirendatud menetluse kohaldamist (15. veebruari 2017. aasta kohtumäärus Mengesteab, C-670/16, [EU:C:2017:120](#), punkt 10, ja 15. veebruari 2017. aasta kohtumäärus Jafari, C-646/16, [EU:C:2017:138](#), punkt 10).

Ta lisas siiski, et antud juhul ei saa see kaalutlus olla otsustava tähtsusega, kuna esitatud eelotsuse küsimustega seotud kohtuasjade arv võib takistada Dublini III määrusega loodud süsteemi toimimist ja seetõttu nõrgestada Euroopa Liidu seadusandja poolt ELTL artikli 78 alusel loodud Euroopa ühist varjupaigasüsteemi. Esiteks asetuvad need kohtuasjad uudsesse konteksti, kus erakordselt suur arv varjupaigataotlusi on Saksamaal, Austrias ja liidus üldisemalt registreeritud kõnealuste tingimustega analoogsetel tingimustel. Teiseks tõstatavad need kohtuasjad probleeme, mis on otseselt seotud selle kontekstiga ning puudutavad Dublini III määrusega kehtestatud

süsteemi keskseid aspekte, mille kohta Euroopa Kohtul palutakse esimest korda otsus teha. Euroopa Kohtu vastus võib seega kaasa tuua üldisi tagajärgi liikmesriikide ametiasutustele, kellel tuleb teha selle määruse kohaldamisel koostööd (15. veebruari 2017. aasta kohtumäärus Mengesteab, C-670/16, [EU:C:2017:120](#), punktid 11–13, ja 15. veebruari 2017. aasta kohtumäärus Jafari, C-646/16, [EU:C:2017:138](#), punktid 11–13).

Euroopa Kohtu presidendi hinnangul tuleneb sellest, et ebakindlus selliste varjupaigataotluste, nagu käsitletakse põhikohtuasjades, läbivaatamise eest vastutava liikmesriigi kindlaksmääramisel ei võimalda liikmesriikide pädevatel ametiasutustel näha ette haldus- ja eelarvemeetmeid, et – kooskõlas asjaomastele liikmesriikidele nii liidu õigusest kui ka rahvusvahelistest kohustustest tulenevate nõuetega – tagada nende taotluste läbivaatamine ja varjupaigataotlejate vastuvõtmine, mis vastaval juhul kuulub nende vastutusalasse. Selles erandlikus kriisiolukorras on vaja kohaldada eelotsuse kiirendatud menetlust, et võimalikult kiiresti kõrvaldada ebakindlus, mis kahjustab Euroopa ühise varjupaigasüsteemi toimimist, millega aidatakse kaasa harta artikli 18 järgimisele (15. veebruari 2017. aasta kohtumäärus Mengesteab, C-670/16, [EU:C:2017:120](#), punktid 15 ja 16, ning 15. veebruari 2017. aasta kohtumäärus Jafari, C-646/16, [EU:C:2017:138](#) punktid 14 ja 15).

28. veebruari 2017. aasta määrus M.A.S ja M.B. (C-42/17, [EU:C:2017:168](#))⁴⁰

Kiirendatud menetlus

Corte costituzionale (konstitutsioonikohus, Itaalia) poole pöördusid põhiseaduslikkuse küsimuses kaks Itaalia kohut, kes tahtsid teada, kas on võimalik, et nende menetluses olevates kriminaalasjades on kohtuotsusest Taricco jt⁴¹ tuleneva reegli kohaldamisel rikutud seaduslikkuse põhimõtet. Euroopa Kohus oli viidatud kohtuotsuses märkinud, et kahel tema poolt tuvastatud juhul võisid käibemaksualaste süütegude aegumist käsitlevad Itaalia õigusnormid kahjustada liikmesriikidele ELTL artikli 325 lõigetega 1 ja 2 pandud kohustusi. Seetõttu otsustas Euroopa Kohus, et neil juhtudel on liikmesriigi pädeva kohtu ülesanne tagada ELTL artikli 325 lõigete 1 ja 2 täielik õiguslik toime, jättes asjasse puutuvad riigisisese õiguse normid vajaduse korral kohaldamata.

Vastavalt selles kohtuotsuses välja toodud reeglile leidsid Itaalia kohtud, et nad ei tohiks võtta arvesse Itaalia karistusseadustikus (codice penale) kehtestatud aegumistähtaega ja seega tuleks neil teha sisuline otsus. Corte costituzionale (konstitutsioonikohus) väljendas siiski kahtlust, kas selline lahendus on kooskõlas Itaalia põhiseaduses ette nähtud süütegude ja karistuste seaduses sätestatuse põhimõttega ja tema enese poolt sellele antud tõlgendusega, kuna see põhimõtte nõuab, et karistusõiguse normid oleksid täpselt määratletud ega omaks tagasiulatuvat jõudu.

⁴⁰ Vt ka 5. detsembri 2017. aasta kohtuotsus (suurkoda) M.A.S. ja M.B. (C-42/17, [EU:C:2017:936](#)).

⁴¹ 8. septembri 2015. aasta kohtuotsus Taricco (C-105/14, [EU:C:2015:555](#)).

Corte costituzionale (konstitutsioonikohus) palus ka lahenda oma eelotsusetaotlus kiirendatud menetluses, märkides, et liidu õigusele antava tõlgenduse suhtes oli tekkinud suur ebakindlus, mis mõjutas pooleliolevaid kriminaalmenetlusi, ning see ebakindlus tuli kiiresti kõrvaldada. Euroopa Kohtu president nentis, et kiiresti antav vastus aitab selle ebakindluse kõrvaldada ning kuna ebakindlus puudutab põhiseaduse ja liidu õiguse põhjapanevaid küsimusi, siis on kiirendatud menetluse kohaldamine põhjendatud.

26. septembri 2018. aasta kohtumäärus Zakład Ubezpieczeń Społecznych (C-522/18, [EU:C:2018:786](#)) ja 15. novembri 2018. aasta kohtumäärus komisjon vs. Poola (C-619/18, [EU:C:2018:910](#))

Kiirendatud menetlus

Need kaks kohtuasja puudutasid Poola uue seaduse⁴² kooskõla liidu õigusega. Selle seadusega, mis jõustus 3. aprillil 2018, alandati Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) liikmete pensioniiga 70. eluaastalt 65. eluaastani ning määrati kindlaks tingimused, millistel need liikmed võivad vajaduse korral oma ametis jätkata. Selles osas oli esiteks ette nähtud, et seadust kohaldatakse ametisolevate kohtunike suhtes, kes on Sąd Najwyższysse (kõrgeim kohus) ametisse nimetatud enne selle seaduse jõustumise kuupäeva, ja teiseks, et Poola Vabariigi presidendil on kaalutlusõigus pikendada nende kohtunike ametisoleku aega üle 65. eluaasta.

Kohtuasjas Zakład Ubezpieczeń Społecznych (C-522/18) esitas Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) tavakoosseis enne otsuse tegemist küsimusi selle kohtu laiendatud koosseisuga kojale. Nende küsimuste analüüsimise ajal juhtis Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) tähelepanu sellele, et nimetatud seadus võib mõjutada kahe laiendatud koosseisuga koja liikme ametiaega. Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) laiendatud koosseisuga koda väljendas siiski kahtlust selle seaduse kooskõla suhtes liidu õigusega, eelkõige seoses võimalike õigusriigi põhimõtete rikkumistega, kohtunike ametist tagandamise keeluga ja kohtunike sõltumatusega ning vanuselise diskrimineerimise keelu põhimõttega. Veel leidis see kohus, et on vaja Euroopa Kohtu selgitust ja esitas eelotsusetaotluse. Ta palus ka kohaldada kiirendatud menetlust, märkides, et küsitud liidu õiguse tõlgendus on väga oluline, võimaldamaks tal teostada oma kohtulikku pädevust seaduslikult ja kooskõlas õiguskindluse põhimõttega (26. septembri 2018. aasta kohtumäärus Zakład Ubezpieczeń Społecznych, C-522/18, [EU:C:2018:786](#), punkt 12).

Samal ajal esitas komisjon ELTL artikli 258 alusel Poola Vabariigi vastu liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi kohtuasjas komisjon vs. Poola (C-619/18), leides, et nimetatud seaduse vastuvõtmisega on see liikmesriik rikkunud kohustusi, mis tulenevad ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust ja harta artiklist 47. Komisjon palus ka, et see kohtuasi

⁴² 8. detsembri 2017. aasta seadus Sądzie Najwyższymi (kõrgeim kohus) kohta (Ustawa o Sądzie Najwyższym; Dz. U. 2018, jrk nr 5).

lahendataks kiirendatud menetluses, väljendades kahtlust, kas Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) on pärast niisuguseid õigusaktide muudatusi suuteline jätkuvalt lahendama kohtuasju, järgides iga isiku põhiõigust asja arutamisele sõltumatus kohtus (15. novembri 2018. aasta kohtumäärus komisjon vs. Poola, C-619/18, [EU:C:2018:910](#), punkt 20).

Euroopa Kohtu president rahuldab need kaks taotlust, rõhutades eelotsusetaotluse esitanud kohtu ja komisjoni ebakindluse tõsidust, märkides, et kiiresti antav vastus võib selle ebakindluse kõrvaldada.

Ebakindluse tõsiduse suhtes märkis Euroopa Kohtu president, et see puudutab olulisi liidu õiguse küsimusi, mis seonduvad eelkõige kohtu sõltumatusena, ja tagajärgi, mis võivad selle õiguse tõlgendamisel olla Poola kõrgeima kohtu koosseisule ja isegi tema tegevusele. Selles suhtes märkis Euroopa Kohus esiteks, et kohtute sõltumatuse nõue moodustab osa õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele olemusest, kusjuures see õigus on ülimalt tähtis, et tagada liidu õigusega isikutele antud kõikide õiguste ja ELL artiklis 2 osutatud liikmesriikide ühiste väärtuste, eeskätt õigusriigi väärtuse kaitse. Teiseks rõhutas Euroopa Kohus, et käesolevates kohtuasjades käsitletav ebakindlus võib mõjutada ka õiguslase koostöö süsteemi toimimist ELTL artiklis 267 ette nähtud eelotsusetaotluste mehhanismi raames, mis on Euroopa Liidu kohtusüsteemi alustala. Liikmesriikide kohtute sõltumatus ja eelkõige selliste liikmesriigi kohtute, kes lahendavad kohtuasju viimase astmena nagu Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus), sõltumatus on väga oluline (26. septembri 2018. aasta kohtumäärus Zakład Ubezpieczeń Społecznych, C-522/18, [EU:C:2018:786](#), punkt 15, ja 15. novembri 2018. aasta kohtumäärus komisjon vs. Poola, C-619/18, [EU:C:2018:910](#), punktid 21, 22 ja 25).

Lisaks tuleb märkida, et kohtumääruses komisjon vs. Poola⁴³ vastas Euroopa Kohtu president ka Poola Vabariigi väidetele, mille kohaselt kiirendatud menetlus riivab tema kaitseõigusi. Viimane kritiseeris nimelt asjaolu, et kostjast riik peab esitama kõik oma argumendid ainult ühes menetluskohas ning et menetluses ei esitata repliiki ega vasturepliiki. Ta väitis veel, et komisjon on Euroopa Kohtu poole pöördumisega viivitanud ja sellist viivitust ei saa nüüd tema menetlusõigusi selliselt piirates heastada. Euroopa Kohtu president tuletas meelde, et on tõsi, et kiirendatud menetluses võib hagiavaldust ja kostja vastust täiendada repliigi ja vasturepliigiga üksnes juhul, kui Euroopa Kohtu president, olles ettekandja-kohtuniku ja kohtujuristi ära kuulanud, seda vajalikuks peab. Kuid isegi kui oletada, et repliigi esitamiseks ei anta luba, ei ole selge, kuidas saab kostja niisuguse repliigi ning seega selliste argumentide ja põhjenduste puudumisel, mis täiendavad hagiavalduses sisalduvaid argumente ja põhjendusi, millele kostjal on olnud täielik võimalus oma vastuses vastata, väita, et tema kaitseõigusi on rikutud seetõttu, et tal ei olnud võimalik esitada vasturepliiki. Lisaks märkis Euroopa Kohus, et liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastamise menetlustele Euroopa Kohtus

⁴³ 15. novembri 2018. aasta kohtumäärus komisjon vs. Poola (C-619/18, [EU:C:2018:910](#)).

eelneb kohtueelne menetlus, mille käigus on pooltel võimalus esitada ja täiendada oma argumente, mis neil tuleb hiljem võib-olla edasi arendada Euroopa Kohus.

19. oktoobri 2018. aasta kohtumäärus Wightman jt (C-621/18, [EU:C:2018:851](#))⁴⁴

Kiirendatud menetlus

See kohtuasi algatati pärast seda, kui Prime Minister (peaminister, Ühendkuningriik) oli 29. märtsil 2017 teatanud Suurbritannia ja Põhja-liri Ühendkuningriigi kavatsusest ELL artikli 50 alusel liidust välja astuda. Selles kontekstis esitasid põhikohtuasja avaldajad, kelle hulka kuuluvad üks Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Northern Irelandi (Suurbritannia ja Põhja-liri Ühendkuningriigi parlament) liige, kaks Scottish Parlamenti (Šoti parlament, Ühendkuningriik) liiget ja kolm Euroopa Parlamendi liiget kohtuliku kontrolli avalduse tuvastusotsuse tegemise nõudes, et kohus täpsustaks, kas, millal ja kuidas on võimalik kõnealust teadet ühepoolset tagasi võtta.

Court of Session, Inner House, First Division (Scotland) (kõrge tsiviilkohus teise astme kohtuna, esimene koda (Šotimaa), Ühendkuningriik), kellele oli avalduse rahuldamata jätmise peale edasi kaevatud, rahuldab põhikohtuasja avaldajate taotluse esitada eelotsusetaotlus. Vastupidi esimese astme kohtule leidis ta, et ei ole ei akadeemiline ega ennatlik küsida Euroopa Kohtult, kas liikmesriigil on võimalik ühepoolset tagasi võtta ELL artikli 50 lõike 2 alusel esitatud teadet enne selles artiklis viidatud kaheaastase perioodi lõppu ja jääda liitu. Ta leidis hoopis, et Euroopa Kohtu vastus selgitab, millised valikuvõimalused on parlamendiliikmetel, kui nad nende teemade üle hääletavad.

Court of Session, Inner House, First Division (Scotland) (kõrge tsiviilkohus teise astme kohtuna, esimene koda (Šotimaa)) taotles kiirendatud menetluse kohaldamist. Ta rõhutas, et tema taotlus on kiireloomuline esiteks seetõttu, et see on seotud väljaastumismenetluse suhtes kehtiva kaheaasta tähtajaga, mis algas 29. märtsil 2017, ning teiseks vajaduse tõttu korraldada enne 29. märtsi 2019 Ühendkuningriigi parlamendis selle teema arutamine ja selle üle hääletamine.

Euroopa Kohtu president leidis, et eelotsusetaotluse esitanud kohus on esitanud põhjendused, mis annavad kindlalt tunnistust asja kiire lahendamise vajadusest. Sellega seoses märkis Euroopa Kohtu president, et kui kohtuasi tekitab tõsise ebakindluse seoses liikmesriigi põhiseadust ja liidu õigust puudutavate põhjapanevate küsimustega, võib sellise kohtuasja erilisi asjaolusid arvestades olla vaja menetleda seda lühikese aja jooksul. Võttes seega arvesse, et ELL artikli 50 rakendamine on Ühendkuningriigi ja liidu konstitutsioonilise korra jaoks väga oluline, võis juhtumi erilisi asjaolusid pidada Euroopa Kohtu presidendi hinnangul selliseks, mis andsid alust kõnealuse kohtuasja menetlemiseks lühikese aja jooksul.

⁴⁴ Vt ka 10. detsembri 2018. aasta otsus (täiskogu) Wightman jt (C-621/18, [EU:C:2018:999](#)).

22. veebruari 2022. aasta otsus (suurkoda) RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime) (C-430/21, [EU:C:2022:99](#))

Eelotsusetaotlus – Õigusriik – Kohtute sõltumatus – ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – Liidu õiguse esimus – Olukord, kus liikmesriigi kohtul puudub õigus kontrollida, kas riigisisene õigusnorm, mille selle liikmesriigi konstitutsioonikohus on põhiseadusele vastavaks tunnistanud, on kooskõlas liidu õigusega – Distsiplinaarmenetlus

Kõnealusel juhul mõisteti puudutatud isik Rumeenias kriminaalmenetluses süüdi. Tema abikaasa esitas seejärel kuriteokaebuse, milles väitis muu hulgas, et mitu kohtunikku panid selles kriminaalmenetluses toime kuritegusid. Hiljem esitas puudutatud isik Curtea de Apel Craiova (Craiova apellatsioonikohus, Rumeenia) kaebuse, milles väitis, et ülalmainitud kuriteokaebuse alusel alustatud kriminaalmenetlus on kestnud liiga pikalt.

Selle kaebuse lahendamiseks pidi Curtea de Apel Craiova (Craiova apellatsioonikohus) hindama, kas riigisisese õigusnormid, millega loodi Rumeenia kohtusüsteemis toime pandud süütegusid uuriv prokuratuuri spetsialiseerunud osakond, on kooskõlas liidu õigusega. Siiski ei olnud sellel kohtul pädevust kontrollida nende riigisiseste õigusnormide vastavust liidu õigusele, arvestades Curtea Constituțională (Rumeenia konstitutsioonikohus) otsust, mis tehti pärast Euroopa Kohtu otsust kohtuasjas Asociația „Forumul Judecătorilor din România” jt⁴⁵.

Selles kontekstis otsustas Curtea de Apel Craiova (Craiova apellatsioonikohus) pöörduda Euroopa Kohtusse, et saada selgitusi sisuliselt küsimustes, kas liidu õigusega on vastuolus see, kui liikmesriigi üldkohtu kohtunikul ei ole õigust kontrollida riigisiseste õigusnormide kooskõla liidu õigusega ja kui selle kohtuniku suhtes kohaldatakse distsiplinaarkaristusi põhjusel, et ta otsustab sellise kontrolli läbi viia.

Lisaks palus eelotsusetaotluse esitanud kohus lahendada eelotsusetaotlus kiirmenetluses või teise võimalusena kiirendatud menetluses, põhjendades seda sellega, et käesoleva eelotsusetaotluse aluseks olev kohtuasi puudutab Rumeenia kohtute sõltumatuse tõsist kahjustamist ning põhikohtuasjas kõne all olevate riigisiseste õigusnormidega seotud ebakindlus võib mõjutada ELTL artikliga 267 loodud eelotsusemehhanismi raames toimuva õiguslase koostöö süsteemi toimimist.

Kuna kiirmenetluse taotlus jäeti rahuldamata, otsustas Euroopa Kohtu president rahuldada taotluse lahendada eelotsusetaotlus kiirendatud menetluses põhjusel, et lühikese aja jooksul antav vastus võimaldaks kõrvaldada eelotsusetaotluse esitanud kohtu tõsise ebakindluse liidu õigust ja põhiseadust puudutavates olulistes küsimustes,

⁴⁵ 18. mai 2021. aasta kohtuotsus (suurkoda) Asociația „Forumul Judecătorilor din România” jt (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19, [EU:C:2021:393](#)), milles Euroopa Kohus leidis muu hulgas, et niisugune õigusakt on liidu õigusega vastuolus, kui sellise spetsialiseerunud osakonna loomine ei ole põhjendatud korra kohase õigusemõistmisega seotud objektiivsete ja kontrollitavate nõuetega ja kui sellega ei kaasne Euroopa Kohtu välja toodud spetsiifilised tagatised (vt selle kohtuotsuse resolutsiooni punkt 5).

mis on seotud eelkõige kohtute sõltumatusega, ning et ebakindlusel võivad olla ulatuslikumad tagajärjed kogu asjaomasele kohtusüsteemile.

1.3. Kaebajalt vabaduse võtmine

19. detsembri 2019. aasta kohtuotsus *Junqueras Vies* (C-502/19, [EU:C:2019:1115](#))

Eelotsusetaotlus – Kiirendatud menetlus – Institutsiooniline õigus – Euroopa Liidu kodanik, kes on valitud Euroopa Parlamenti ajal, kui ta viibis kriminaalmenetluse raames eelvangistuses – ELL artikkel 14 – Mõiste „Euroopa Parlamendi liige“ – ELTL artikkel 343 – Liidu ülesannete täitmiseks vajalikud immunitetid – Euroopa Liidu privileegide ja immunitetide protokoll (nr 7) – Artikkel 9 – Euroopa Parlamendi liikmete immunitetid – Immunitet istungipaika sõiduks – Immunitetid istungite ajal – Nende erinevate immunitetide isikuline, ajaline ja sisuline kohaldamisala – Immunitedi äravõtmine Euroopa Parlamendi poolt – Liikmesriigi kohtu taotlus võtta immunitet ära – Akt, mis käsitleb esindajate otsest ja üldist valimist Euroopa Parlamenti – Artikkel 5 – Mandaat – Artikkel 8 – Valimismenetlus – Artikkel 12 – Euroopa Parlamendi liikmete volituste kontrollimine pärast valimistulemuste ametlikku väljakuulutamist – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikli 39 lõige 2 – Euroopa Parlamendi liikmete valimine otsestel ja üldistel valimistel vaba ja salajase hääletuse teel – Kandideerimisõigus

Selles kohtuasjas esitas 26. mai 2019. aasta valimistel Euroopa Parlamenti valitud poliitik kaebuse Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) määruse peale, millega jäeti rahuldamata tema taotlus saada erakorraline luba kinnipidamisasutusest väljumiseks. Asjaomase isiku suhtes oli enne neid valimisi kohaldatud eelvangistust seoses kriminaalmenetlusega, mis oli tema suhtes alustatud, kuna ta oli osalenud Kataloonia autonoomses piirkonnas 1. oktoobril 2017 toimunud iseseisvusreferendumi korraldamises. Ta taotles nimetatud luba, et ta saaks täita pärast valimistulemuste väljakuulutamist Hispaania õiguses ettenähtud vorminõuet, mis seisnes keskvalimiskomisjoni ees antavas vandes või töötuses Hispaania põhiseadust järgida, ja hiljem minna Euroopa Parlamenti, et osaleda uue seadusandliku kogu esimesel istungil.

Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) esitas Euroopa Kohtule Euroopa Liidu privileegide ja immunitetide protokoll (nr 7) (ELT 2012, C 326, lk 266) artikli 9 tõlgendamise kohta mitu küsimust, mis ei tekkinud mitte asjaomase isiku suhtes alustatud kriminaalmenetluses sisulise kohtuotsuse ettevalmistamisel, vaid seoses tema esitatud kaebusega kõnealuse kohtumääruse peale. Pärast Euroopa Kohtusse pöördumist mõistis eelotsusetaotluse esitanud kohus nimetatud isikule 14. oktoobril 2019 13-aastase vangistuse ja sama pikaks perioodiks kodanikuõiguste absoluutse äravõtmise, mis tähendas kõigi avalike ülesannete täitmise ja avalikel ametikohtadel töötamise keeldu.

Selles kontekstis taotles eelotsusetaotluse esitanud kohus kiirmenetluse kohaldamist. Oma taotluse põhjenduseks väitis nimetatud kohus eelkõige, et tema eelotsuse

küsimused puudutavad Euroopa Parlamendi liikme staatust ning selle institutsiooni koosseisu; et Euroopa Kohtu vastused neile eelotsuse küsimustele võivad kaudselt kaasa tuua selle, et asjaomase isiku vabadusekaotus peatatakse, ja et see vabadusekaotus vastab sellele, mis on sätestatud ELTL artikli 267 neljandas lõigus.

Euroopa Kohtu president rahuldab kiirendatud menetluse taotluse. Sellega seoses märkis ta, et esiteks viibis asjaomane isik eelotsusetaotluse esitamise hetkel eelvangistuses, mistõttu Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) eelotsuse küsimusi tuli käsitada sellistena, et need on esitatud seoses kinnipeetava isikuga ELTL artikli 267 neljanda lõigu tähenduses, ja teiseks oli nende eesmärk liidu õiguse sellise sätte tõlgendamine, mis võis pelgalt oma olemuselt mõjutada selle isiku vahi alla jätmist, juhul kui see säte on talle kohaldatav.

1.4. Mõju perekonnale

14. detsembri 2021. aasta kohtuotsus (suurkoda) *Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo“* (C-490/20, [EU:C:2021:1008](#))

Eelotsusetaotlus – Liidu kodakondsus – ELTL artiklid 20 ja 21 – Õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil – Laps, kes on sündinud riigis, mis on tema vanemate puhul vastuvõttev liikmesriik – Sünnitõend, mille on välja andnud see liikmesriik ning mille kohaselt on lapsel kaks ema – Neist kahest ühe ema päritoluliikmesriigi keeldumine lapse sünnitõendi väljaandmisest, kui puudub teave lapse bioloogilise ema kohta – Sellise tõendi olemasolu kui isikutunnistuse või passi väljaandmise tingimus – Päritoluliikmesriigi riigisisese õigusnormid, mille kohaselt ei tunnustata samast soost isikute vanemlust

Põhikohtuasjas oli tegemist vaidlusega Bulgaaria kodaniku ja Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo“ (Sofia kommuun, Pancharevo rajoon, Bulgaaria) (edaspidi „Sofia kommuun“) vahel, mis puudutas selle Bulgaaria kodaniku ja tema naise, Ühendkuningriigi kodaniku, tütrele sünnitunnistuse väljaandmisest keeldumist. Selle 2019. aastal sündinud lapse sünnitõendisse, mille koostasid Hispaania ametiasutused, on lapse vanematena kantud kaks ema. Nad elavad koos oma tütrega Hispaanias.

Asjaomane isik esitas Sofia omaavalitsusele taotluse, milles esitas lapse sünnitunnistust käsitleva Hispaania perekonnaseisuaktide registrist tehtud väljavõtte legaliseeritud ja kinnitatud tõlke bulgaaria keelde. Sofia linnavalitsus nõudis tõendeid nimetatud lapse põlvnemise kohta, täpsemalt tema bioloogilise ema isiku kohta, kuna Bulgaaria sünnitusvormil on ainult üks lahter „ema“ kohta ja teine „isa“ kohta. Asjaomane isik keeldus selle teabe esitamisest, mis viis selleni, et Sofia linnavalitsus keeldus taotletud sünnitunnistuse väljaandmisest põhjendusega, et kahe naissoost vanema kandmine sünnitõendisse on vastuolus Bulgaaria avaliku korraga, mis ei võimalda sõlmida kahe samasoolise isiku abielu.

Administrativen sad Sofia-gradil (Sofia halduskohus, Bulgaaria), kes arutas selle otsuse peale esitatud kaebust, tekkis muu hulgas kahtlus, kas Bulgaaria ametiasutuste keeldumine registreerida sellise teises liikmesriigis sündinud lapse sündi, kelle sünnitunnistuses on märgitud kaks ema, rikkus lapse õigusi, mis tulenevad ELL artikli 4 lõikest 2, ELTL artiklitest 20 ja 21 ning harta artiklitest 7, 9, 24 ja 45.

See kohus palus samuti kohaldada kiirendatud menetlust, märkides, et Bulgaaria ametiasutuste keeldumine sünnitõendi väljaandmisest kõnealusele lapsele, kes on Bulgaaria kodanik, tekitaks sellele lapsele tõsiseid raskusi Bulgaaria isikut tõendava dokumendi saamisel ning seetõttu ka ELTL artikliga 21 tagatud liikmesriikide territooriumil vabalt liikumise ja elamise õiguse kasutamisel.

Euroopa Kohtu president otsustas rahuldada kiirendatud menetluse taotluse, põhjendades oma otsust sellega, et asjaomane laps on väike ja tal puudub praegu pass, kuigi ta elab liikmesriigis, mille kodanik ta ei ole. Euroopa Kohtu president märkis ka, et kuna esitatud küsimuste eesmärk on kindlaks teha, kas Bulgaaria ametiasutused on kohustatud andma välja lapse sünnitõendi, ja eelotsusetaotlusest nähtub, et selline tõend on riigisisese õiguse kohaselt Bulgaaria passi saamiseks vajalik, aitab Euroopa Kohtu kiire vastus kaasa sellele, et laps saab passi kiiremini.

1.5. Põhiõiguste riive oht

15. juuli 2010. aasta kohtumäärus *Purrucker* (C-296/10, [EU:C:2010:446](#))

Kiirendatud menetlus

Põhikohtuasja pooled olid Saksa kodanik ja Hispaania kodanik ning kohtuasi puudutas nende kaksikutest laste hooldusõigust. Vähem kui aasta pärast laste sündi vanemad lahutasid ning sõlmisid notariaalse lepingu, mis kinnitas ema soovi koos lastega oma päritoluriiki Saksamaale pöörduda. Kuid lõpuks viis ema Saksamaale vaid ühe lastest, kuna teine pidi meditsiinilistel põhjustel jääma ajutiselt koos oma isaga Hispaaniasse. Sellest ajast saati ei ole perekonna olukord muutunud.

Mõlema vanema taotlusel on algatatud mitu menetlust. Nii taotles isa Hispaanias esialgse õiguskaitse meetmete kohaldamist, mida ka tehti, kuigi ei ole välistatud, et seda menetlust võib lugeda laste hooldusõiguse määramist puudutavaks sisuliseks menetluseks. Seejärel nõudis ta Saksamaal selle Hispaania otsuse täitmist, millega nimetatud meetmed määrati, ning see menetlus oligi aluseks kohtuotsusele *Purrucker*⁴⁶. Samal ajal esitas ema Saksamaal kahe lapse hooldusõiguse määramiseks avalduse asja sisuliseks arutamiseks, mille lahendamine määrati Amtsgericht Stuttgartile (Stuttgarti esimese astme kohus, Saksamaa).

⁴⁶ 15. juuli 2010. aasta kohtuotsus *Purrucker* (C-256/09, [EU:C:2010:437](#)).

Viimati nimetatud kohus esitas Euroopa Kohtule küsimuse, paludes selgitada, kas määruse nr 2201/2003 artikli 19 lõike 2 – mis reguleerib olukorda, kus vanemlikku vastutust puudutavate vaidluste lahendamisel on mitu kohtuasja samal ajal pooleli – kohaldamisel tuleb kohut, kellele on esitatud esialgse õiguskaitse meetmete kohaldamise taotlus (käesoleval juhul Hispaania kohus), pidada „kohtuks, kellele hagi on esitatud esimesena“ võrreldes teise liikmesriigi kohtuga, kellele on esitatud avaldus asja sisuliseks arutamiseks (käesoleval juhul Amtsgericht Stuttgart (Stuttgarti esimese astme kohus)), millel on sama ese.

Amtsgericht Stuttgart (Stuttgarti esimese astme kohus) palus ka kohaldada kiirendatud menetlust, märkides, et vaidlusalune kohtualluvuse küsimus kahes erineva liikmesriigi kohtus, kuhu on pöördutud samas asjas, ei ole siiani menetluse kestusele vaatamata lihtsustanud tegeliku sisulise küsimuse lahendamist. Need tingimused mõjutavad tema hinnangul poolte käitumist viisil, mis kahjustab laste perekondlikke sidemeid. Nimelt pole lastel enam omavahel ega teise vanemaga juba kolm aastat mingisugust kontakti. Lisaks märkis Amtsgericht Stuttgart (Stuttgarti esimese astme kohus), et lapse enda hoole alla võtmine Saksa kodaniku poolt, sealhulgas tema ravikulude kanda võtmine ja tema vastuvõtmine õppeasutusse sõltuvad lapse õiguslikust olukorrast. Seda hooldusõigust mõjutab praegu kahtlus, kas Hispaania kohtu poolt hooldusõiguse valdkonnas võetud esialgse õiguskaitse meede on Saksamaal kehtiv ja tunnustatav. Arvestades neid asjaolusid ja erinevate menetluste tõttu juba kulunud aega leidis Euroopa Kohtu president, et on asjakohane anda eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele vastused võimalikult kiiresti, mistõttu on kiirendatud menetluse kohaldamine põhjendatud.

9. septembri 2011. aasta kohtumäärus Dereci jt (C-256/11, [EU:C:2011:571](#))⁴⁷

Kiirendatud menetlus

Selles kohtuasjas soovisid viis kolmandate riikide kodanikku elada Austrias oma liidu kodanikest pereliikmete juures (nende abikaasa, lapsed või nende vanemad), kes elasid selles riigis, mille kodanikud nad olid. Kuid need liidu kodanikud ei olnud kunagi kasutanud oma õigust vabalt liikuda. Vastupidi teatavatele asjaomastele kolmandate riikide kodanikele, ei olnud nad pealegi viimatinimetatutest majanduslikult sõltuvad. Viie kolmanda riigi kodaniku esitatud elamisloataotlused jäeti rahuldamata, millega kaasnesid nelja isiku puhul väljasaatmisotsus ja territooriumilt väljasaatmise meetmed.

Verwaltungsgerichtshof (Austria kõrgeim halduskohus), kelle poole selles kontekstis pöörduti, tõstatas küsimuse, kas Euroopa Kohtu poolt kohtuotsuses Ruiz Zambrano⁴⁸ esitatud juhised olid ühe või mitme põhikohtuasja kaebuse esitaja suhtes kohaldatavad.

⁴⁷ Vt ka 15. novembri 2011. aasta kohtuotsus (suurkoda) Dereci jt (C-256/11, [EU:C:2011:734](#)).

⁴⁸ 8. märtsi 2011. aasta kohtuotsus (suurkoda) Ruiz Zambrano (C-34/09, [EU:C:2011:124](#)).

Verwaltungsgerichtshof (Austria kõrgeim halduskohus) palus lahendada oma eelotsusetaotluse kiirendatud menetluses. Ta viitas selles taotluses väljasaatmisotsustele, mis olid tehtud põhikohtuasjade kaebajatest enamuse suhtes ning mis täideviimise korral mõjutaksid neid ja nende pereliikmeid isiklikult. Ta täpsustas selles osas, et vähemalt ühe kaebaja puhul oli keeldutud väljasaatmisotsuse täitmise peatamisest selle otsuse peale esitatud edasikaebuse menetlemise ajaks ning seega võidakse väljasaatmismeede täide viia igal ajal. Üldiselt rõhutas ta asjaolu, et kaebajaid ähvardav kohese väljasaatmise oht võtab neilt võimaluse elada tavapärasest pereelu, asetades nad ebakindlasse olukorda. Lisaks märkis Verwaltungsgerichtshof (Austria kõrgeim halduskohus), et tal on hetkel menetluses – nagu ka muudel Austria ametiasutustel – suur arv sarnaseid asju ning lähiajal on kohtuotsuse Ruiz Zambrano⁴⁹ tõttu oodata seda laadi asjade arvu kasvu.

Euroopa Kohtu president otsustas kiirendatud menetluse taotluse rahuldada. Ta tuletas kõigepealt meelde, et õigus perekonnaelu austamisele kuulub ühenduse õiguskorras kaitstavate põhiõiguste hulka ning seda on kinnitatud harta artiklis 7. Seejärel rõhutas ta, et Euroopa Kohtu vastus esitatud küsimustele võib kõrvaldada ebakindluse, mis mõjutab põhikohtuasjade kaebajate olukorda, ning et järelilikult aitab see, kui ta vastab väga lühikese aja jooksul, lõpetada kiiremini ebakindluse, mis takistab neil tavapärasest pereelu elada.

6. mai 2014. aasta kohtumäärus G. (C-181/14, [EU:C:2014:740](#))

Kiirendatud menetlus

Selles kohtuasjas, mida on käsitletud eespool⁵⁰, jättis Euroopa Kohus eelotsusetaotluse esitanud kohtu kiirmenetluse taotluse rahuldamata. Euroopa Kohtu president otsustas siiski, et see kohtuasi tuleks omal algatusel lahendada kiirendatud menetluses. Ta leidis nimelt, et kiirendatud menetlus on vajalik, kui isiku kinnipidamine sõltub eranditult vastusest, mis eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimusele antakse. Sellega seoses tuletas ta eelkõige meelde, et ELTL artikli 267 neljas lõik näeb ette, et Euroopa Kohus teeb otsuse võimalikult kiiresti, kui liikmesriigi kohtus pooleliolev kohtuasi puudutab kinnipeetavat isikut.

5. juuni 2014. aasta kohtumäärus Sánchez Morcillo ja Abril García (C-169/14, [EU:C:2014:1388](#))

Kiirendatud menetlus

Kõnealusel juhul olid füüsilised isikud saanud pangalt laenu, millega kaasnes nende eluasemele hüpoteegi seadmine. Kuna nad ei täitnud igakuist laenumaksete tasumise

⁴⁹ 8. märtsi 2011. aasta kohtuotsus (suurkoda) Ruiz Zambrano (C-34/09, [EU:C:2011:124](#), punktid 12, 13 ja 15).

⁵⁰ Vt eespool, käesoleva ülevaate II osas pealkirjaga „Kiirendatud menetlus“ jaotist „1. Eelotsuse kiirmenetluse kohaldamisala“.

kohustust, oli algatatud täitemenetlus hüpoteegiga koormatud kinnisasja sundmüügiks enampakkumisel. Asjaomased isikud esitasid seejärel sundtäitmise menetluse suhtes vastuväite ning selle rahuldamata jätmisel esitasid nad apellatsioonkaebuse Audiencia Provincial de Castellónile (Castellóni provintsi kohus, Hispaania).

Nimetatud kohus selgitas, et kuigi Hispaania tsiviilkohtumenetluse normid⁵¹ võimaldavad kaevata edasi otsuse, millega rahuldatakse võlgniku vastuväide ja lõpetatakse täitemenetlus, ei võimalda need siiski võlgnikul, kelle vastuväide jäeti rahuldamata, edasi kaevata esimese astme kohtu otsust jätkata täitemenetlust. Nimetatud kohus kahtles siiski, kas need riigisisesed õigusnormid on kooskõlas direktiivis 93/13⁵² taotletud tarbijate kaitse eesmärgiga ja harta artiklis 47 tunnustatud õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile. Ta rõhutas sellega seoses, et võlgnikele edasikaebevõimaluse andmisel võib olla otsustav tähtsus, kuna teatavad laenulepingu tingimused võivad olla ebaõiglased direktiivi 93/13 tähenduses.

Selles kontekstis palus Audiencia Provincial de Castellón (Castellóni provintsi kohus) kiirendatud menetluse kohaldamist, rõhutades, et Euroopa Kohtu vastus võib avaldada olulist mõju kohtumenetlustele Hispaanias. Nimelt puutub majanduskriisi kontekstis erakordselt suur arv füüsilisi isikuid kokku nende eluasemete suhtes seatud hüpoteegiga tagatud nõuete täitmismeetmetega. Pealegi, mis puudutab konkreetselt põhikohtuasja kaebajaid, siis kuna nende vastuväitel ei olnud peatavat toimet, võivad nende eluasemed olla enampakkumisel müüdud juba enne Euroopa Kohtu otsuse tegemist.

Euroopa Kohtu president märkis, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei ole see, et lahend, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tegema pärast eelotsusetaotlusega Euroopa Kohtu poole pöördumist, puudutab potentsiaalselt suurt arvu isikuid või õiguslikke olukordi, iseenesest erandlik asjaolu, mis õigustaks kiirendatud menetluse kohaldamist. Kõnealuses asjas esines aga lisaks asjaomaste võlgnike arvule oht, et omanikud võisid kaotada enda eluasemed, mis oleks pannud nii nemad kui nende pereliikmed eriti keerulisse olukorda. Seda olukorda raskendas veelgi asjaolu, et kui oleks pidanud selguma, et täitemenetlus on toimunud liikmesriigi kohtu poolt tühisteks tunnistatud ebaõiglasi tingimusi sisaldava laenulepingu alusel, siis täitemenetluse tühisuse korral seisneks võlgniku kaitse üksnes rahalises hüvitis, mis ei võimalda taastada eelnevat olukorda, kus võlgnik oli enda eluaseme omanik. Arvestades neid asjaolusid ja seda, et Euroopa Kohtu võimalikult kiire vastus võis vähendada oluliselt asjaomaste isikute elukoha kaotuse ohtu, rahuldab Euroopa Kohtu president kiirendatud menetluse taotluse.

⁵¹ 14. mai 2013. aasta seadus 1/2013 hüpoteeklaenu lepingute võlgnike kaitse tugevdamise, võla restruktureerimise ja sotsiaallüüri kohta (Ley 1/2013 de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social; BOE nr 116, 15.5.2013, lk 36373), millega muudeti 7. jaanuari 2000. aasta tsiviilkohtumenetluse seadust (Ley de enjuiciamiento civil; BOE nr 7, 8.1.2000, lk 575), mida on omakorda muudetud 28. juuni 2013. aasta dekreetseadusega 7/2013, mis käsitleb kiireloomulisi fiskaal- ja eelarvemeetmeid ning meetmeid teadusuuringute, arengu ja innovatsiooni edendamiseks (decreto-ley 7/2013 de medidas urgentes de naturaleza tributaria, presupuestarias y de fomento de la investigación, el desarrollo y la innovación; BOE nr 155, 29.6.2013, lk 48767).

⁵² Direktiiv 93/13/EMÜ.

1. veebruari 2016. aasta kohtumäärus Davis jt (C-698/15, [EU:C:2016:70](#))⁵³

Kiirendatud menetlus

Kõnealusel juhul vaidlustasid füüsilised isikud briti õigusakti⁵⁴, mis andis Secretary of State for the Home Departmentile (Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi siseminister) õiguse panna üldkasutatava telekommunikatsiooniteenuse operaatoritele kohustus säilitada maksimaalselt 12 kuu jooksul kõiki andmeid elektroonilise side teenuse kohta, kuid nende teenuste sisu säilitamine oli siiski välistatud. Need isikud leidsid, et nimetatud riigisisene õigusakt ei ole kooskõlas harta artiklitega 7 ja 8 ega vasta nõuetele, mis tulenevad kohtuotsusest Digital Rights Ireland jt⁵⁵, milles Euroopa Kohus tunnistas kehtetuks direktiivi 2006/24⁵⁶. Kuna esimeses kohtuastmes nende kaebused rahuldati, esitas siseminister apellatsioonkaebuse Court of Appeal'ile (England & Wales) (Civil Division) (apellatsioonikohus (Inglismaa ja Wales) (tsiviilasjade koda), Ühendkuningriik). See kohus esitas seejärel Euroopa Kohtule mitu küsimust, mis on seotud kohtuotsuse Digital Rights Ireland jt⁵⁷ kohaldamisalaga.

Selles kontekstis taotles eelotsusetaotluse esitanud kohus samuti kiirmenetluse kohaldamist. Selle põhjenduseks märkis ta esiteks, et oleks soovitatav liita tema eelotsusetaotlus kohtuasjaga Tele2 Sverige (C-203/15), mis oli sel ajal Euroopa Kohtu menetluses, või käsitleda neid asju paralleelselt. Teiseks väitis ta, et vaidlusalune briti õigusakt kaotab kehtivuse 31. detsembril 2016 ja et ei ole kindel, milline on kohtuotsuse Digital Rights Ireland jt⁵⁸ toime, arvestades kõiki õigusakte, mida liikmesriigid võivad elektroonilise sidega seotud andmete säilitamise valdkonnas vastu võtta.

Olles tuvastanud, et vaidlusalune õigusakt võib kaasa tuua harta artiklites 7 ja 8 sätestatud põhiõiguste raskeid riiveid, leidis Euroopa Kohtu president, et lühikese aja jooksul antav vastus võib tõepoolest kõrvaldada kahtlused, mis eelotsusetaotluse esitanud kohtul on võimalike riivete ja nende võimaliku põhjendatuse suhtes. Euroopa Kohtu president leidis, et liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu vahelist koostöövaimu arvesse võttes on kiire vastamine põhjendatud ka nimetatud õigusakti kehtivusaja tõttu. Neil põhjustel otsustas Euroopa Kohtu president kohaldada kiirendatud menetlust.

⁵³ Vt ka 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus (suurkoda) Tele2 Sverige ja Watson jt (C-203/15 ja C-698/15, [EU:C:2016:970](#)).

⁵⁴ 2014. aasta seadus andmete säilitamise ja uurimisvolituste kohta (Data Retention and Investigatory Powers Act 2014).

⁵⁵ 8. aprilli 2014. aasta kohtuotsus (suurkoda) Digital Rights Ireland (C-293/12 ja C-594/12, [EU:C:2014:238](#)).

⁵⁶ Direktiiv 2006/24/EÜ.

⁵⁷ 8. aprilli 2014. aasta kohtuotsus (suurkoda) Digital Rights Ireland (C-293/12 ja C-594/12, [EU:C:2014:238](#)).

⁵⁸ 8. aprilli 2014. aasta kohtuotsus (suurkoda) Digital Rights Ireland (C-293/12 ja C-594/12, [EU:C:2014:238](#)).

1.6. Materiaalne kitsikus

15. juuli 2021. aasta kohtuotsus (suurkoda) *The Department for Communities in Northern Ireland* (C-709/20, [EU:C:2021:602](#))

Eelotsusetaotlus – Liidu kodakondsus – Majanduslikult mitteaktiivsed liidu kodanikud, kes elavad teises liikmesriigis selle riigi õiguse alusel – ETL artikli 18 esimene lõik – Kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeld – Direktiiv 2004/38/EÜ – Artikkel 7 – Üle kolmekuulise elamisõiguse saamise tingimused – Artikkel 24 – Sotsiaalabi – Mõiste – Võrdne kohtlemine – Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi väljaastumisleping – Üleminekuperiood – Liikmesriigi õigusnorm, mis välistab sotsiaalabi saajate hulgast majanduslikult mitteaktiivsed liidu kodanikud, kellel on selle riigi õiguse alusel tähtajaline elamisõigus – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artiklid 1, 7 ja 24

Asjaomane isik, kellel on Horvaatia ja Madalmaade topeltkodakondsus, elas alates 2018. aastast Ühendkuningriigis koos oma Madalmaade kodanikust elukaaslase ja nende kahe lapsega seni, kuni ta kolis vägivalda all kannatavate naiste vastuvõtukeskusesse. Tal puudusid igasugused vahendid.

Home Office (siseministeerium, Ühendkuningriik) andis 4. juunil 2020 talle Ühendkuningriigis ajutise elamisõiguse Ühendkuningriigi uute eeskirjade alusel, mida kohaldatakse selles riigis elavate liidu kodanike suhtes ja mis kehtestati seoses Ühendkuningriigi liidust väljaastumisega. 8. juunil 2020 taotles ta Põhja-Iirimaa sotsiaalabi, mida nimetatakse üldtoetuseks (*Universal Credit*), kuid tema taotlus jäeti rahuldamata põhjendusel, et riigisisised õigusnormid välistavad uute eeskirjade alusel ajutise elamisloa saanud liidu kodanikud potentsiaalsete üldtoetuse saajate kategooriast.

Appeal Tribunalil (Northern Ireland) (Põhja-Iirimaa apellatsioonikohus, Ühendkuningriik), kes arutas selle rahuldamata jätmise peale esitatud kaebust, tekkis küsimus, kas Ühendkuningriigi üldtoetuse seadus on vastuolus ETL artikli 18 esimeses lõigus ette nähtud kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeluga.

Sellega seoses taotles see kohus kiirendatud menetluse kohaldamist, viidates kohtuasja ilmsele kiireloomulisusele ja asjaomase isiku raskele majanduslikule olukorrale.

Euroopa Kohtu president rahuldab kiirendatud menetluse taotluse, tuginedes asjaomase isiku ja tema laste materiaalsele kitsikusele ning sellele, et see isik ei saa riigisisese õiguse alusel sotsiaalabi.

1.7. Tõsiste keskkonnakahjustuste oht

13. aprilli 2016. aasta kohtumäärus *Pesce jt* (C-78/16 ja C-79/16, [EU:C:2016:251](#))⁵⁹

Kiirendatud menetlus

Eesmärgiga ennetada *Xylella fastidiosa* bakteri levikut, kohustas Servizio Agricoltura della Regione Puglia (Apuulia piirkonna põllumajandusamet, Itaalia) mitut põllumajandusmaade omanikku võtma maha nende omandis olevatel maadel oliivipuud, mis loetakse bakteriga nakatunuks, ning samuti kõik peremeestaimed neid oliivipuid ümbritseval 100 meetrise raadiusega alal. Nimetatud omanikud esitasid kaebused, taotledes kõnealuste otsuste tühistamist põhjendusel, et rakendusotsus 2015/789⁶⁰, millel need otsused põhinesid, oli vastuolus proportsionaalsuse põhimõttega ja ettevaatuspõhimõttega ning oli põhjendamata.

Neil asjaoludel otsustas Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Lazio maakonna halduskohus, Itaalia), kellele need kaebused esitati, ajutiselt peatada asjaomaste riigisiseste meetmete täitmise ning esitada Euroopa Kohtule küsimuse, kas rakendusotsus 2015/789 on liidu õigusega kooskõlas.

Nimetatud kohus palus ka, et tema eelotsusetaotlus lahendataks kiirendatud menetluses. Taotluse põhjenduseks tõi ta välja taimede kõrvaldamise otsuste täitmisega kaasnevate tagajärgede tõsiduse, mis ei kahjusta üksnes põhikohtuasja kaebajaid, vaid ka maastiku terviklikkust, majandustegevust, põhjavee kvaliteeti, toidutarneahelat ja rahvatervist. Samuti ei saa neid otsuseid lugeda ajutisteks, kuna need mõjutavad lõplikult ja pöördumatult kõnealuste taimede ökosüsteemi.

Euroopa Kohtu president rahuldab kiirendatud menetluse taotluse. Sellega seoses tõdes ta ühelt poolt, et kõnealuste taimede kõrvaldamise otsuste täitmise peatamise pikendamine võib kaasa aidata *Xylella* bakteri levikule liidus, ja teiselt poolt, et nende otsuste rakendamine võib tekitada pöördumatuid tagajärgi ökosüsteemile ja põhjustada kaebajatele korvamatut kahju.

11. oktoobri 2017. aasta kohtumäärus *komisjon vs. Poola* (C-441/17, [EU:C:2017:794](#))

Kiirendatud menetlus

Komisjon palus Euroopa Kohtul tuvastada, et Poola Vabariik on rikkunud direktiivist 92/43⁶¹ (nn elupaikade direktiiv) ja direktiivist 2009/147⁶² (nn linnudirektiiv)

⁵⁹ Vt ka 9. juuni 2016. aasta kohtuotsus *Pesce jt* (C-78/16 ja C-79/16, [EU:C:2016:428](#)).

⁶⁰ Komisjoni 18. mai 2015. aasta rakendusotsus (EL) 2015/789 *Xylella fastidiosa* (Wells *et al.*) liitu sissetoomise ja seal levimise vastu võetavate meetmete kohta (ELT 2015, C 125, lk 36).

⁶¹ Direktiiv 92/43/EMÜ.

⁶² Direktiiv 2009/147/EÜ.

tulenevaid kohustusi metsamajandamise meetmete tõttu, mis olid ette nähtud seoses Białowieża laanega (Puszcza Białowieska), mis on üks Euroopa paremini säilinud loodusmetsi ja on kantud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni (UNESCO) maailmapärandi nimekirja. Täpsemalt oli Minister Środowiska (keskkonnaminister, Poola), viidates kahjuliku putukaliigi (kuuse-kooreürask) levikule, heaks kiitnud metsamajandamiskava muudatuse, võimaldades suurendada puidu kasutamist ja tegevust piirkondades, kus kogu sekkumine oli siiani välistatud. Selles kontekstis oli alanud laiaulatuslik puude raie.

Selles kohtuasjas oli kõigepealt Euroopa Kohtu president juba nõustunud komisjoni taotlusega lahendada kohtuasi eelisjärjekorras. Seejärel kohustas asepresident Euroopa Kohtu kodukorra artikli 160 lõike 7 alusel Poola Vabariiki peatama metsamajandamise meetmed ajani, mil tehakse määrus, mis lõpetab komisjoni taotletud ajutiste meetmete kohaldamise menetluse⁶³. Vaatamata sellele otsustas Euroopa Kohtu president ka omal algatusel kohaldada kiirendatud menetlust. Ta tõdes sellega seoses, et komisjoni ja Poola Vabariigi vahelisest vaidlusest ilmneb, et esineb vahetu ja tõenäoliselt tõsine oht keskkonnale. Ühelt poolt võib Poola Vabariigi sõnul nende metsamajandamise meetmete peatamise pikendamine kaasa aidata kahjuliku putukaliigi levikule, mis tooks kaasa Białowieża laane ökosüsteemi olulise hävimise ja sellest tulenevalt tekiks keskkonnakahjustus, mis võib kujutada endast otsest ohtu inimeste elule ja tervisele. Teiselt poolt võib komisjoni sõnul nende toimingute elluviimine tuua kaasa pöördumatuid tagajärgi elupaikade direktiivis ja linnudirektiivis nimetatud looduslikele elupaikadele ja loomaliikidele, mille kaitseks oli Puszcza Białowieska Natura 2000 ala määratud. Neil asjaoludel leidis Euroopa Kohtu president, et võimalikult kiire vastus kõnealuste metsamajandamise meetmete kooskõla kohta liidu õigusega võib leevendada nende peatamise pikendamisest või nende täitmisest tulenevat ohtu.

1.8. Karistamatuse oht suurel arvul juhtudel

21. detsembri 2021. aasta kohtuotsus (suurkoda) Euro Box Promotion jt (C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ja C-840/19, [EU:C:2021:1034](#))

Eelotsusetaotlus – Otsus 2006/928/EÜ – Kord, mille abil teha Rumeeniaga koostööd ja jälgida tema edusamme konkreetsete eesmärkide täitmisel kohtureformi alal ning korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses – Laad ja õiguslik mõju – Kohustuslikkus Rumeenia jaoks – Õigusriik – Kohtunike sõltumatus – ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – Korruptsioonivastane võitlus – Liidu finantshuvide kaitse – ELTL artikli 325 lõige 1 – Finantshuvide kaitse konventsioon – Kriminaalmenetlused – Curtea Constituțională (Rumeenia konstitutsioonikohus) otsused, mis puudutavad teatud tõendite

⁶³ Vt tagapool, käesoleva ülevaate II osas pealkirjaga „Kiirendatud menetlus” jaotist „2. Kiirendatud menetluse ja ajutiste meetmete kohaldamise suhe liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi raames”.

kogumise ja raskete korruptsioonikuritegude lahendamiseks kohtukoosseisude moodustamise seaduslikkust – Liikmesriigi kohtunike kohustus täita täies ulatuses Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) otsuseid – Kohtunike distsiplinaarvastutus selliste otsuste täitmata jätmise korral – Õigus jätta kohaldamata Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) otsused, mis ei ole kooskõlas liidu õigusega – Liidu õiguse esimuse põhimõte

Kohtuasjades C-357/19, C-547/19, C-811/19 ja C-840/19 oli Înalta Curte de Casație și Justiție (Rumeenia kassatsioonikohus, edaspidi „kassatsioonikohus“) mõistnud mitu isikut, nende hulgas endised parlamendi liikmed ja ministrid, süüdi käibemaksupettuses ning korruptsioonis ja mõjuvõimuga kauplemises, eelkõige seoses Euroopa fondide haldamisega. Rumeenia konstitutsioonikohus tühistas need otsused õigusvastase kohtukoosseisu tõttu, kuna esiteks oleks need kohtuasjad, milles kassatsioonikohus oli teinud otsuse esimese kohtuastmena, pidanud lahendama korruptsiooniasjadele spetsialiseerunud koosseis, ja teiseks, kuna kohtuasjades, mille kohta kassatsioonikohus oli teinud otsuse apellatsioonistmes, oleks kõik kohtukoosseisu kohtunikud tulnud määrata loosimise teel.

Kohtuasjas C-379/19 menetles Tribunalul Bihor (Bihori esimese astme kohus, Rumeenia) kriminaalasju, mis olid alustatud mitme isiku suhtes, keda süüdistati korruptsioonis ja mõjuvõimuga kauplemises. Tõendite väljajätmise taotluse raames tuleb sellel kohtul kohaldada konstitutsioonikohtu praktikat, millega kriminaalasjas tõendite kogumine Rumeenia luureteenistuse osavõtul on tunnustatud põhiseadusega vastuolus olevaks, mis tõi kaasa asjaomaste tõendite tagasiulatuva väljajätmise kriminaalasja tõendikogumist.

Vaidlused nendes põhikohtuasjades on jätk korruptsioonivastast võitlust puudutavale kohtureformile Rumeenias, mille kohta on Euroopa Kohus juba varem ühe otsuse teinud⁶⁴. Eelotsusetaotlused esitanud kohtutel on küsimus selle kohta, kas sellise kohtupraktika kohaldamine, mis tuleneb Curtea Constituțională a României (Rumeenia konstitutsioonikohus) mitmesugustest lahenditest, mis käsitlevad pettuse- ja korruptsiooniasjades kohaldatavaid kriminaalmenetluse norme, võib olla vastuolus liidu õigusega, eelkõige liidu õiguse nende sätetega, mille eesmärk on kaitsta liidu finantshuve, tagada kohtute sõltumatus ja kaitsta õigusriigi väärtusi, samuti liidu õiguse esimuse põhimõttega.

Eelotsusetaotluse esitanud kohtud kohtuasjades C-357/19, C-379/19, C-811/19 ja C-840/19 taotlesid kiirendatud menetluse kohaldamist, väites, et põhikohtuasjades süüdistatavate isikute olukord nõuab vastamist lühikese aja jooksul. Kohtuasjade C-357/19, C-811/19 ja C-840/19 osas väitsid nad ka seda, et aja möödumine võib kahjustada karistuse võimalikku täideviimist.

⁶⁴ 18. mai 2021. aasta kohtuotsus Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ jt (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19, [EU:C:2021:393](#)).

Kohtuasjade C-357/19 ja C-379/19 osas otsustas Euroopa Kohus, et taotluse rahuldamiseks ei ole alust. Euroopa Kohtu president otsustas siiski menetleda neid kohtuasju eelisjärjekorras vastavalt kodukorra artikli 53 lõikele 3.

Kohtuasjade C-811/19 ja C-840/19 kohta märkis aga Euroopa Kohtu president, et need kohtuasjad, mida käsitleti koos kohtuasjadega C-357/19 ja C-379/19, näitasid, et Rumeenia kohtutes valitses ebakindlus liidu õiguse tõlgendamise ja kohaldamise osas paljudes kohtuasjades, mis kuuluvad karistusõiguse valdkonda ning kus on kõne all aegumistähtaaja möödumine ja seega karistamatuse oht. Neil asjaoludel ja arvestades menetluse kulgu kohtuasjades C-357/19, C-379/19 ja C-547/19, milles tõstatati sarnaseid liidu õiguse tõlgendamise küsimusi, otsustas Euroopa Kohtu president kohaldada kohtuasjades C-811/19 ja C-840/19 kiirendatud menetlust.

2. Kiirendatud menetluse ja ajutiste meetmete kohaldamise suhe liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi raames

11. oktoobri 2017. aasta kohtumäärus komisjon vs. Poola (C-441/17, [EU:C:2017:794](#))

Kiirendatud menetlus

Nagu eespool⁶⁵ märgitud, esitas komisjon Poola Vabariigi vastu liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi, milles palus tuvastada, et Poola Vabariik on rikkunud elupaikade direktiivist ja linnudirektiivist tulenevaid kohustusi. Sellega seoses esitas komisjon ELTL artikli 279 ja Euroopa Kohtu kodukorra artikli 160 lõike 2 alusel taotluse kohaldada kuni Euroopa Kohtu sisulise otsuse tegemiseni ajutisi meetmeid.

Komisjon taotles Euroopa Kohtu kodukorra artikli 160 lõike 7 alusel üldnimetatud ajutiste meetmete kohaldamist veel enne kostja seisukohtade esitamist, kuna oli suur oht, et Puzsca Białowieska Natura 2000 ala elupaiku ja terviklikkust kahjustatakse tõsiselt ja pöördumatult. Euroopa Kohtu asepresident rahuldas selle taotluse ja kohustas Poola Vabariiki, välja arvatud juhul, kui tegemist on ohuga avalikule julgeolekule, peatama kõnealuste metsamajandamise meetmete rakendamine kuni ajutiste meetmete kohaldamise menetlust lõpetava kohtumääruse tegemiseni (27. juuli 2017. aasta kohtumäärus komisjon vs. Poola, C-441/17 R, [EU:C:2017:622](#)).

Mis puutub ajutiste meetmete kohaldamise taotluse ja Euroopa Kohtu presidendi poolt omal algatusel kohaldatud kiirendatud menetluse suhtesse, siis märkis kohtu president, et kuigi on tõsi, et Euroopa Kohtu menetluses on jätkuvalt taotlus ajutiste meetmete kohaldamiseks, ei ole selle taotluse ja kiirendatud menetluse taotluse ese ja kohaldamise tingimused sellegipoolest samad. Käesolevas asjas näib siiski, ilma et see

⁶⁵ Vt eespool, käesoleva ülevaate II osas pealkirjaga „Kiirendatud menetlus“ jaotist „1.7. Tõsiste keskkonnakahjustuste oht“.

piiraks ajutiste meetme kohaldamise menetlust lõpetava kohtumääruse tegemist, et kiirendatud menetluse kohaldamine on (vt eespool rubriigis „1.7. Tõsiste keskkonnakahjustuste oht“ märgitud põhjustel).

15. novembri 2018. aasta kohtumäärus komisjon vs. Poola (C-619/18, [EU:C:2018:910](#)).

Kiirendatud menetlus

Nagu eespool⁶⁶ märgitud, esitas komisjon Poola Vabariigi vastu liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi, milles ta palus tuvastada, et kuna Poola Vabariik võttis vastu hiljutise seaduse Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohta, siis on ta rikkunud ELL artikli 19 lõike 1 teisest lõigust ja harta artiklist 47 tulenevaid kohustusi. Sellega seoses esitas komisjon ELTL artikli 279 ja Euroopa Kohtu kodukorra artikli 160 lõike 2 alusel taotluse kohaldada kuni Euroopa Kohtu sisulise otsuse tegemiseni ajutisi meetmeid.

Lisaks palus komisjon Euroopa Kohtu kodukorra artikli 160 lõike 7 alusel nimetatud ajutisi meetmeid kohaldada veel enne, kui Poola Vabariik esitab oma seisukohad, arvestades, et liidu õiguse kohaldamise kontekstis tuleneb rikkumisest tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtte seisukohast vahetult tõsise ja pöördumatu kahju oht. Euroopa Kohtu asepresident rahuldab selle taotluse. Ta tegi kohtumääruse, millega kohustas Poola Vabariiki viivitamata ja kuni ajutiste meetmete kohaldamise menetlust lõpetava kohtumääruse tegemiseni: esiteks, peatama seaduse Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohta teatavate sätete kohaldamise; teiseks, võtma kõik vajalikud meetmed, tagamaks, et Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunikud, keda nimetatud sätted puudutavad, saaksid täita oma ülesandeid samal ametikohal ja et neil on sama staatus ja samad õigused ning neile kohaldatakse samu töötingimusi, mis kehtisid nende suhtes enne selle seaduse jõustumist; kolmandaks, hoiduma kõikidest meetmetest, mille kohaselt nimetatakse ametisse Sąd Najwyższy (kõrgeim kohus) kohtunikud, ning hoiduma kõikidest meetmetest, mille kohaselt nimetatakse ametisse kõnealuse kohtu uus esimene esimees või määratakse isik, kes on esimese esimehe asemel kohtu juhtimise eest vastutav; neljandaks teavitama komisjoni kord kuus kõikidest meetmetest, mis on selle kohtumääruse täitmiseks võetud (19. oktoobri 2018. aasta kohtumäärus komisjon vs. Poola, C-619/18 R, [EU:C:2018:852](#)).

Mis puudutab Euroopa Kohtu presidendi poolt omal algatusel kohaldatud kiirendatud menetluse ja ajutiste meetmete kohaldamise taotluse suhet, siis tõdes kohtu president, et kuigi on tõsi, et Euroopa Kohtu menetluses on jätkuvalt taotlus ajutiste meetmete kohaldamiseks, võttis Euroopa Kohtu asepresident komisjoni taotletud ajutised meetmed, mida kohaldatakse kuni ajutiste meetmete kohaldamise menetlust lõpetava kohtumääruse tegemiseni. Sellest tulenevalt märkis Euroopa Kohtu president, et kui Euroopa Kohus peaks jätma tulevikus tehtavas kohtumääruses jõusse ajutised

⁶⁶ Vt eespool, käesoleva ülevaate II osas pealkirjaga „Kiirendatud menetlus“ jaoist „1.2. Eelotsusetaotluses käsitletav eriti tõsine õiguslik ebakindlus“.

meetmed, mis on võetud seniks, kuni see kohtumäärus tehakse, on Poola Vabariik ise väga huvitatud sellest, et põhimenetlus käesolevas asjas lõppeks võimalikult kiiresti, et lõpetataks ajutiste meetme kohaldamine ja selles kohtuasjas tõstatatud küsimused saaksid lõpliku lahenduse. Lisaks rõhutas Euroopa Kohus, et igal juhul ei ole ajutiste meetmete kohaldamise taotluse ja kiirendatud menetluse taotluse ese ja kohaldamise tingimused samad. Käesolevas asjas näib siiski, ilma et see piiraks ajutiste meetme kohaldamise menetlust lõpetava kohtumääruse tegemist, et kiirendatud menetluse kohaldamine on (vt eespool rubriigis „1.2. Eelotsusetaotluses käsitletav eriti tõsine õiguslik ebakindlus“.

EUROOPA LIIDU
KOHUS

Analüüsi ja dokumentatsiooni direktoraat

September 2024